

Tulevaisuuden tekijät

Tutkimus lukiolaisten
arvomaailmasta ja
yhteiskunnallisesta
vaikuttamisesta

Suomen Lukiolaisten Liiton tutkimus 2012

Tulevaisuuden tekijät

Tutkimus lukiolaisten
arvomaailmasta ja
yhteiskunnallisesta
vaikuttamisesta

Tekijät: Maria Vesanen, Paula Koivukangas,
Mikael Thuneberg, Joonas Mikkilä

Sisällys

Alkusanat	6
1. Tutkimuksen lähtökohdat ja toteutus	7
2. Kiinnostus ajankohtaisiin ja yhteiskunnallisiin asioihin	9
Globaalit asiat kiinnostavat lukiolaisia eniten	9
Päivänpolttavista aiheista keskustellaan kohtalaisen usein	10
Internetin uutissivustot ovat suosituin tietolähde	12
Opiskelijajärjestöjen ja urheiluseurojen toiminta kiinnostaa	13
3. Lukiolaisten arvomaailma	14
Ekologista ja sosiaalista kestävyyttä arvostetaan	14
Lähipiiriä ja terveyttä pidetään tärkeinä	16
4. Poliitiikka ja yhteiskunnalliset näkemykset	18
Poliitiikan tulisi olla yhteisten asioiden ajamista	18
Yhdenvertaisuus ja mielipiteenvapaus nähdään tärkeinä	19
Lukioon kaivataan monipuolisempaa yhteiskuntaopin opetusta ja keskustelua	21
5. Vaikuttaminen yhteiskunnallisiin asioihin	23
Vaikuttaminen kiinnostaa suurinta osaa	23
Äänestämällä on merkitystä	25
Enemmistö laskisi kunnallisvaalien äänestysikärajaa	26
Kansanäänestysten ja julkisen keskustelun tehoon uskotaan	27

6. Kunnallisvaalit	31
Iso osa lukiolaisista suunnittelee äänestävänsä syksyn 2012 kunnallisvaaleissa	31
Ehdokas valitaan useimmiten pätevyyden ja mielipiteiden perusteella	33
Veroilla tuetaan mieluiten terveydenhuoltopalveluita ja koulutusta	34
7. Puolueet ja politiikka	36
Puolet voisi kuvitella liittyvänsä puolueeseen	36
Mielikuvat eri puolueista	37
Naisten ja miesten puoluekannoissa joitain eroja	41
8. Työurien pidentäminen	44
Työelämän laadulla kohti pidempiä työuria	44
9. Nuorten syrjäytyminen	46
Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto ehkäisemään syrjäytymistä	46
10. Yhteenveto	49

Alkusanat

Lukiolaiset ovat tulevaisuutemme tekijöitä. Siksi ei ole lainkaan yhdentekevää, millä tavalla he arvottavat maailmaa, tekevät yksilöllisiä valintoja ja asennoituvat vaikuttamiseen. Suomen Lukiolaisten Liiton tutkimussarjan käsillä oleva viides osa *Tulevaisuuden tekijät* antaa erikoislaatuisen mahdollisuuden tirkistää tulevaisuuteen lukiolaisten nykyisyydestä käsin. Pilkahdukset ovat rohkaisevia, mutta myös ajatuksia herättäviä.

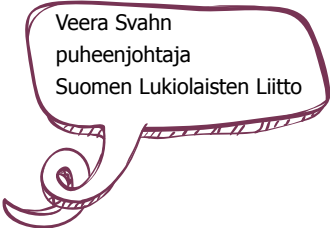
Lukiolaiset ovat hereillä. He liikkuvat tietoverkoissa ja seuraavat aikaansa niin globaalisti kuin paikallisesti, keskustelevat säännöllisesti ajankohtaisista asioista ja kokevat yhteiskunnallisen tietämyksensä suhteellisen hyväksi. Enemmistö lukiolaisista on myös kiinnostunut vaikuttamaan tärkeiksi kokemiinsa asioihin. Vaikuttamiskeinojen kavalkadista lukiolaiset suosivat niin perinteisiä edustuksellisen demokratian kuin vaihtoehtoisia suoran demokratian muotoja.

Lukiolaisilla on vahvoja arvoja ja ihanteita. Sosiaalisen ja ekologisen kestävyysvaaliminen niin paikallisesti kuin maailmanlaajuisesti osoittautuu heitä yhdistävimmäksi tekijäksi. Lukiolaisten ideaaliyhteiskunta rakentuu vahvoille yksilön oikeuksille, keskinäiselle yhdenvertaisuudelle ja kulttuuriselle monimuotoisuudelle. Poliitiikan tulisi heistä olla ennen kaikkea yhteisten asioiden ajamista.

Lukiolaisilla on sanottavaa myös paikallisesti. Kotikuntansa he toivovat panostavan erityisesti terveydenhuolto- ja koulutuspalveluihin, joilla on lukiolaisten silmissä tärkeä tehtävä nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä. Syksyn kuntavaaliuurnille aikoo suunnata äänestysikäisten lukiolaisten selvä enemmistö. Yli puolet lukiolaisista myös laskisi kunnallisen äänestysikärajan 16 ikävuoteen.

Lukiolaisten vaikuttamismahdollisuuksissa on kuitenkin parantamisen varaa. Mitä etäämmäksi lukiolaisten elinpiiristä siirrytään, sitä heikommiksi he vaikutusmahdollisuutensa kokevat. Mahdollisuusvajeen tilkitsemisen on lähdeittävä liikkeelle nuoriin kohdistuvista ennakkoluuloista, joita tämä tutkimus osaltaan toivottavasti hälventää. Osallisuuden kokemuksen on oltava normaali, ei poikkeuksellinen, osa lukiolaisten ja muiden nuorten arkea.

Helsingissä 20.6.2012

Veera Svahn
puheenjohtaja
Suomen Lukiolaisten Liitto

1. Tutkimuksen lähtökohdat ja toteutus

Tutkimuksemme lähtökohtana on monipuolistaa käsitystämme nuorista yhteiskunnallisina toimijoina. Tavoitteenamme on tarkastella lukiolaisten arvoja ja asenteita yleisesti sekä kartoittaa erityisesti heidän ajatuksiaan yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta, politiikasta ja poliittisista puolueista.

Ydinkysymyksemme kuuluu: **Millaisista tekijöistä tulevaisuus lukiolaisten mielissä rakentuu – ja toisaalta – millaisia tekijöitä tulevaisuus lukiolaisista saa?**

Tutkimus toteutettiin sähköisenä lomakekyselynä 19.4.–15.5.2012. Vastaajia tutkimuksessa oli yhteensä 4439. Vastaajat kutsuttiin mukaan tutkimukseen Suomen Lukiolaisten Liiton jäsenrekisteristä ja T-Median tutkimusrekisteristä. Tulokset on painotettu tilastollisesti niin, että ne edustavat lukiolaisia sukupuolen ja asuinalueen mukaan. Tulosten tilastollinen virhemarginaali on 95 prosentin luottamusvälillä $\pm 1,5$ prosenttiyksikköä. Tutkimuksen kysymyksenasettelut ja jäsentely ovat Suomen Lukiolaisten Liiton laatimat. Tutkimuksen toteutuksesta vastasi T-Media.

Alla olevasta kaaviosta käyvät ilmi vastaajien taustatiedot ja vastaajamäärät eri ryhmissä.

Sukupuoli	N	% painotettu
Nainen	3218	56
Mies	1012	44
Vuosikurssi	N	%
1. vuosikurssi	1603	36
2. vuosikurssi	1538	35
3. vuosikurssi	1282	29
Keskiarvo lukiossa	N	%
yli 9,5	221	5
9,0-9,5	751	17
8,5-8,9	953	21
8,0-8,4	1097	25
7,5-7,9	782	18
7,0-7,4	423	10
alle 7,0	188	5

Tutkimuksen jäsenitys on seuraavanlainen. Aluksi selvitämme (luku 2) lukiolaisten yleistä kiinnostusta ajankohtaisiin ja yhteisiin asioihin. Tuomme esille, mistä ajankohtaisista asioista lukiolaiset haluavat puhua ja kenen kanssa, ja millainen vaikuttamistoiminta nähdään kiinnostavana. Tämän jälkeen (luku 3) tarkastelemme lukiolaisten arvomaailmaa ja tuomme esille lukiolaisille tärkeitä asioita. Seuraavaksi (luku 4) selvitämme lukiolaisten näkemyksiä politiikasta ja yhteiskunnallisista asioista ja pohdimme, miten lukion yhteiskuntaopin opettamista voisi kehittää. Sen jälkeen (luku 5) tarkastelemme tarkemmin näkemyksiä yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta. Tarkastelemme äänestämisen lisäksi erilaisia vaihtoehtoisia vaikuttamiskeinoja, joita lukiolaiset pitävät tehokkaina ja olisivat itse valmiita käyttämään. Tämän jälkeen (luku 6) luotaamme kunnallisvaaleihin liittyviä teemoja, mistä pääsemme käsittelemään eri puolueisiin liittyviä aiheita (luku 7). Lopuksi tarkastelemme vielä ajankohtaisia aiheita työurien pidentämiseen (luku 8) ja nuorten syrjäytymiseen (luku 9) liittyen, minkä jälkeen teemme tutkimuksen annista yhteenvedon (luku 10).

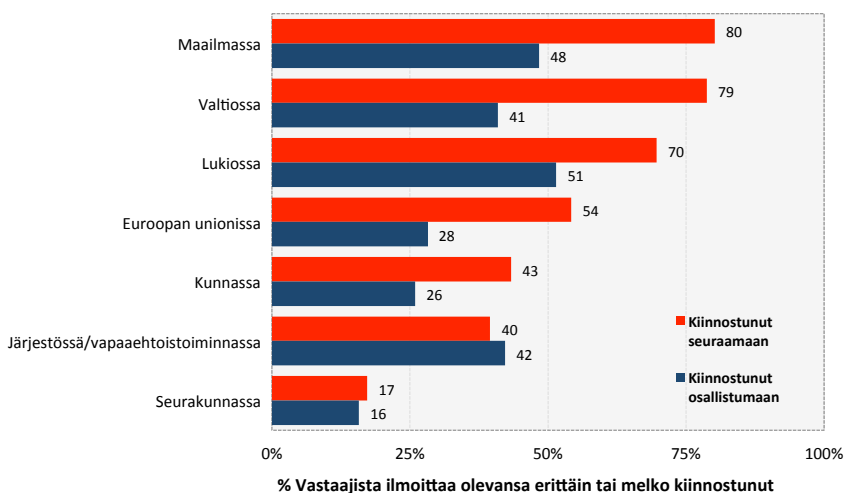
2. Kiinnostus ajankohtaisiin ja yhteiskunnallisiin asioihin

GLOBAALIT ASIAT KIINNOSTAVAT LUKIOLAISIA ENITEN

Kysymme lukiolaisilta aluksi heidän kiinnostustaan ajankohtaisiin ja yhteisiin asioihin. 86 prosenttia kaikista vastaajista ilmoittaa olevansa kiinnostunut seuraamaan ajankohtaisia ja yhteisiä asioita. Mitä paremmin opinnoissa menestytään, sitä kiinnostuneempia näistä asioista ollaan. Yli 9,5 keskiarvon opiskelijoista 92 prosenttia ilmoittaa olevansa kiinnostunut seuraamaan ajankohtaisia ja yhteisiä asioita, sen sijaan alle 7,0 keskiarvon opiskelijoista luku on 78 prosenttia. Mielenkiintoista on, että lukiolaiset arvioivat oman kiinnostuksensa ikätoveriensa suuremmaksi. Vain 63 prosenttia vastaajista arvioi ikätoveriensä olevan kiinnostuneita seuraamaan ajankohtaisia asioita.

Lukiolaiset ennemmin seuraavat yhteisten asioiden hoitoa, kuin osallistuvat näiden asioiden hoitoon. Eniten lukiolaisia kiinnostaa globaalit aiheet ja vähiten seurakuntaa koskevat aiheet. 80 prosenttia lukiolaisista ilmoittaa olevansa kiinnostunut seuraamaan yhteisten asioiden hoitoa maailmassa, mutta vain 48 prosenttia on kiinnostunut osallistumaan globaalien asioiden hoitamiseen. Valtion asioiden suhteen ero on vielä suurempi: 79 prosenttia on kiinnostunut seuraamaan, mutta vain 41 prosenttia on kiinnostunut osallistumaan. Oman lukion asioihin osallistuminen kiinnostaa yli puolta vastaajista. Seurakunta-asiat koetaan vähiten mielenkiintoisina: vain vajaa viidesosa vastaajista on kiinnostunut seuraamaan seurakunnan asioiden hoitoa tai osallistumaan näiden asioiden hoitoon. Yleinen trendi on, että hyvin opinnoissaan menestyvät ovat hieman kiinnostuneempia sekä seuraamaan että osallistumaan yhteisten asioiden hoitoon kaikilla näillä osa-alueilla.

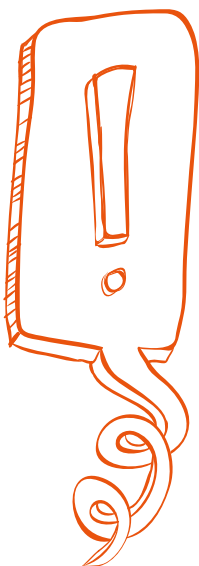

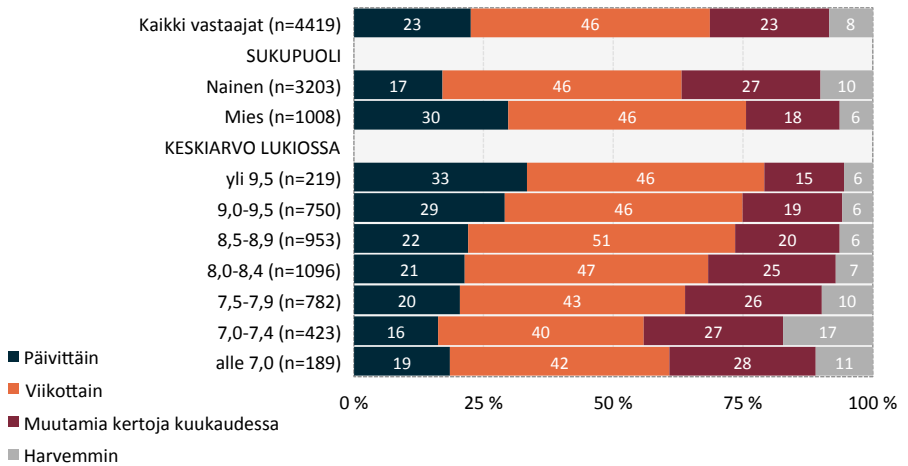
Kuvaaja 1. Kiinnostus seurata yhteisten asioiden hoitoa vs. osallistua yhteisten asioiden hoitoon.

PÄIVÄNPOLTtavista aiheista keskustellaan kohtalaisen usein

Kysyimme vastaajilta myös, kuinka usein he keskustelevat politiikasta, yhteiskunnallisista asioista ja vaikuttamisesta ja kenen kanssa näitä keskusteluita käydään. 46 prosenttia vastaajista ilmoittaa keskustelewansa näistä asioista viikoittain, 23 prosenttia päivittäin. Pojat ovat tyttöjä aktiivisempia keskustelijoita. Hyvin menestyvät opiskelijat käyvät keskusteluja politiikasta ja yhteiskunnallisista asioista hieman useammin kuin heikommin menestyvät opiskelijat. Useimmiten näistä asioista keskustellaan opiskelukavereiden (81 %), ystävien (79 %) ja vanhempien (78 %) kanssa. 27 prosenttia vastaajista ilmoittaa keskustelewansa myös opettajien kanssa politiikasta, yhteiskunnallisista asioista ja vaikuttamisesta.

Kuinka usein keskustelet politiikasta, yhteiskunnallisista asioista tai vaikuttamisesta muiden ihmisten kanssa?

Kuvaaja 2. Keskustelu politiikasta, yhteiskunnallisista asioista tai vaikuttamisesta.

Kysyimme avoimena kysymyksenä vastaajilta myös, mistä yhteisistä tai ajankohtaisista asioista he mieluiten keskustelevat. Vastauksista selviää, että lukiolaisia puhuttavat mm. päivän politiikka ja siihen liittyvät tuoreet päätökset, vaalilaiheet sekä uutisissa käsitellyt asiat. Keskustelua herättää myös itseä ja nuoria yleisesti koskevat aihepiirit. Muita esiin nousseita teemoja ovat mm. ihmisoikeudet, maahanmuutto ja Suomen, EU:n ja maailman asiat laajemmin.

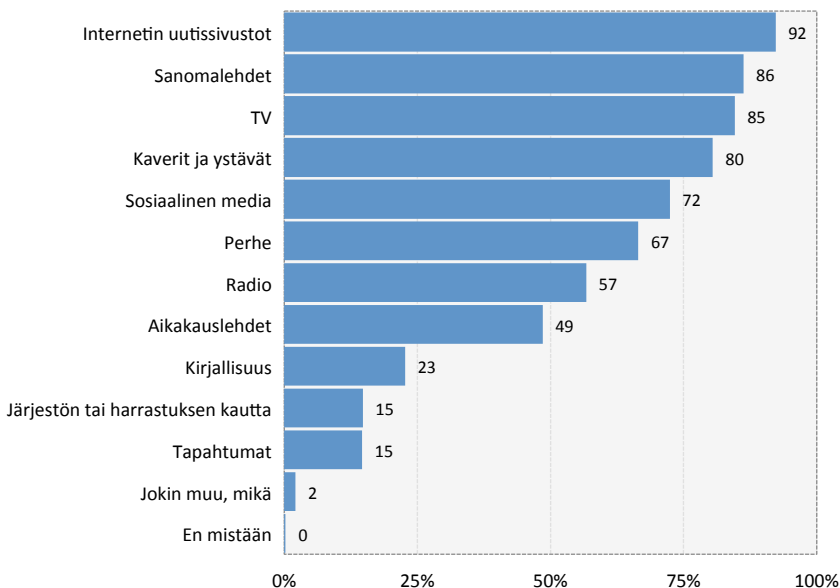

Kuvaaja 3. Minkälaisista yhteisistä tai ajankohtaisista asioista keskustelet mieluiten?

INTERNETIN UUTISSIVUSTOT OVAT SUOSITUIN TIETOLÄHDE

Selvitimme, mistä lukiolaiset saavat tietonsa yhteiskunnan ja maailman tilasta. Useimmiten tiedot ovat peräisin internetin uutissivustoilta: 92 prosenttia vastaajista ilmoittaa saavansa tietonsa sieltä. Tärkeinä tiedonlähteinä toimivat myös sanomalehdet (86 %), TV (85 %) sekä kaverit ja ystävät (80 %). Suhteellisen moni saa tietoa yhteiskunnan ja maailman tilasta myös sosiaalisesta mediasta (72%) ja perheeltään (67 %). Kirjallisuudesta saatu tieto tavoittaa vain noin neljänneksen vastaajista. Naiset (58 %) saavat tietonsa huomattavasti useammin aikakauslehdistä kuin miehet (37 %). Kirjallisuudesta tietoa kartuttavat useammin hyvin opinnoissaan menestyvät nuoret: yli 9,5 keskiarvon opiskelijoista 35 prosenttia ilmoittaa saavansa tietoa kirjallisuudesta, alle 7,0 keskiarvon opiskelijoista luku on vain 15 prosenttia.

**Mistä saat tietosi yhteiskunnan ja maailman tilasta?
Voit valita useamman vaihtoehdon.**

Kuvaaja 4. Tietolähteet.

OPISKELIJAJÄRJESTÖJEN JA URHEILUSEUROJEN TOIMINTA KINNOSTAA

Pyysimme lukiolaisia kertomaan, minkälaisissa yhteisöllisen toiminnan muodoissa he ovat mukana ja olisivatko he valmiita liittymään erilaisiin järjestöihin/yhteisöihin. Suosituimpia toiminnan muotoja ovat opiskelijajärjestöjen ja urheiluseurojen toiminta. 38 prosenttia vastaajista kuuluu opiskelijajärjestöön ja 30 prosenttia johonkin urheiluseuraan. Niistä opiskelijoista, jotka eivät kuulu kumpaakaan edellisistä, yli kolmannes kuitenkin ilmoittaa voivansa liittyä niiden toimintaan.

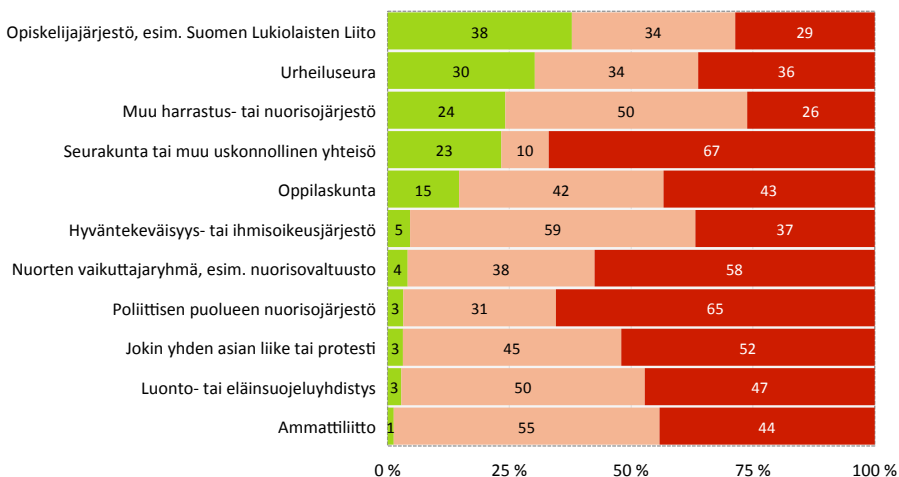
Kiinnostavaa on, että harva lukiolainen (5%) on mukana hyväntekeväisyys- tai ihmisoikeusjärjestössä, mutta huomattavan suuri osa (59%) olisi valmis liittymään toimintaan. Sukupuolten välillä on kuitenkin suuri ero: naiset (73 %) ovat selvästi miehiä (40 %) kiinnostuneempia liittymään hyväntekeväisyys- tai ihmisoikeusjärjestön toimintaan. Vaikka liki neljännes vastaajista on mukana seurakunnan toiminnassa, ei se näyttäydymyksen silmissä erityisen houkuttelevana: 67 prosenttia vastaajista ei ole mukana eikä myöskään ole kiinnostunut liittymään uskonnolliseen toimintaan. Poliittisten puolueiden nuorisojärjestöt houkuttelevat noin kolmannesta vastaajista.

Oletko mukana joidenkin näiden tahojen toiminnassa tai voisitko liittyä mukaan?

■ Olen mukana toiminnassa

■ En ole mukana, mutta voisin liittyä toimintaan

■ En ole mukana, enkä ole kiinnostunut liittymään toimintaan

Kuvaaja 5. Erilaiset toiminnan muodot.

3. Lukiolaisten arvomaailma

EKOLOGISTA JA SOSIAALISTA KESTÄVYYTTÄ ARVOSTETAAN

Selvitimme myös lukiolaisten tyytyväisyyttä tämän hetkiseen elämäntilanteeseensa sekä heidän yleistä arvomaailmaansa. Lukiolaisten elämäntilanne näyttää hyvin valoisalta: 95% ilmoittaa olevansa erittäin tai jokseenkin tyytyväinen elämäntilanteeseensa. Tyytyväisyyttä perustellaan mm. ystävillä ja perheellä, hyvällä koulumenestyksellä, terveydellä ja kivoilla harrastuksilla. Moni mainitsee myös seurustelun positiivisena lisänä elämässään. Tyytyväisyyttä laskee mm. liika itsekiittisyys, masennus, kavereiden puute, heikko taloudellinen tilanne ja epävarmuus tulevaisuudesta. Osa vastaajista kokee myös lukio-opinnot raskaiksi.

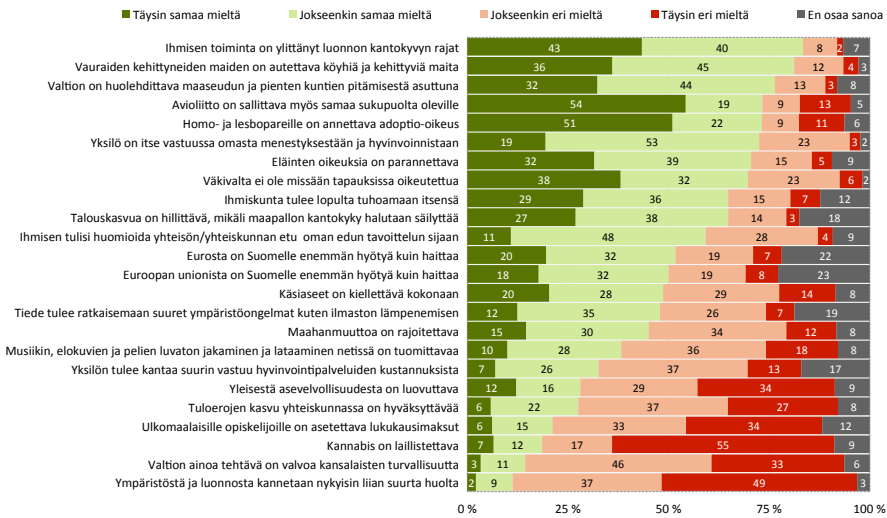
“Minulla on paljon kavereita ja ystäviä, koulussa menee hyvin ja viikossa käyn paljon harrastuksissani.” (Nainen, 1. vuosikurssi)

“En ole kovin tyytyväinen nykyiseen elämäntilanteeseen koska minulla on paljon vaikeuksia elämässäni, kuten masennus ja koulustressi ja kavereiden puute.” (Nainen, 1. vuosikurssi)

“Perheen ja itseni ainainen rahanpuute rajoittaa tekemistä, mutta muuten elämä on mallillaan” (Mies, 1. vuosikurssi)

Selvitimme myös lukiolaisten näkemyksiä erilaisista arvoväittämistä. Vastauksissa ilmenee huoli ekologisesta ja sosiaalisesta kestävydestä: tärkeänä pidetään luonnonvarojen kestävää käyttöä sekä köyhyyden vähentämistä kehittyvissä maissa. Nuoret puoltavat myös seksuaalivähemmistöjen tasa-arvoa: yli 70 prosenttia vastaajista näkee, että samaa sukupuolta oleville tulisi sallia avioliitto ja adoptio-oikeus. Jyrkin kielto tulee kannabiksen laillistamiselle: lukiolaisista 55 prosenttia on täysin eri mieltä väittämän “kannabis on laillistettava” kanssa. Vähiten kantaa otetaan Euroopan unionin ja euron hyötyjä ja haittoja koskeviin väittämiin.

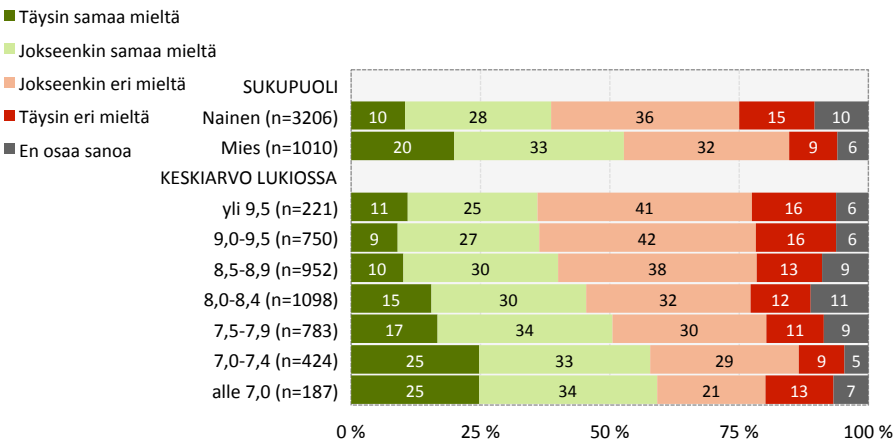
Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä?

Kuvaaja 6. Lukiolaisten näkemykset arvoväittämistä.

Tarkasteltaessa sukupuolten välisiä eroja voidaan todeta, että naiset kannattavat avioliittoa ja adoptio-oikeutta samaa sukupuolta oleville miehiä useammin. Naisista avioliittoa kannattaa 81 prosenttia ja adoptio-oikeutta 82 prosenttia. Miehillä vastaavat luvut ovat 63 prosenttia (avioliitto) ja 61 prosenttia (adoptio-oikeus). Miehet (62 %) sitä vastoin uskovat naisia (37 %) useammin, että tiede tulee ratkaisemaan suuret ympäristöongelmat kuten ilmaston lämpenemisen. Samoin miehet (39 %) hyväksyvät tuloerojen kasvun yhteiskunnassa naisia (18 %) useammin. Miehet ja heikommin opinnoissaan menestyvät puoltavat maahanmuuton rajoittamista naisia ja hyvin opinnoissaan menestyviä useammin.

Maahanmuuttoa on rajoitettava

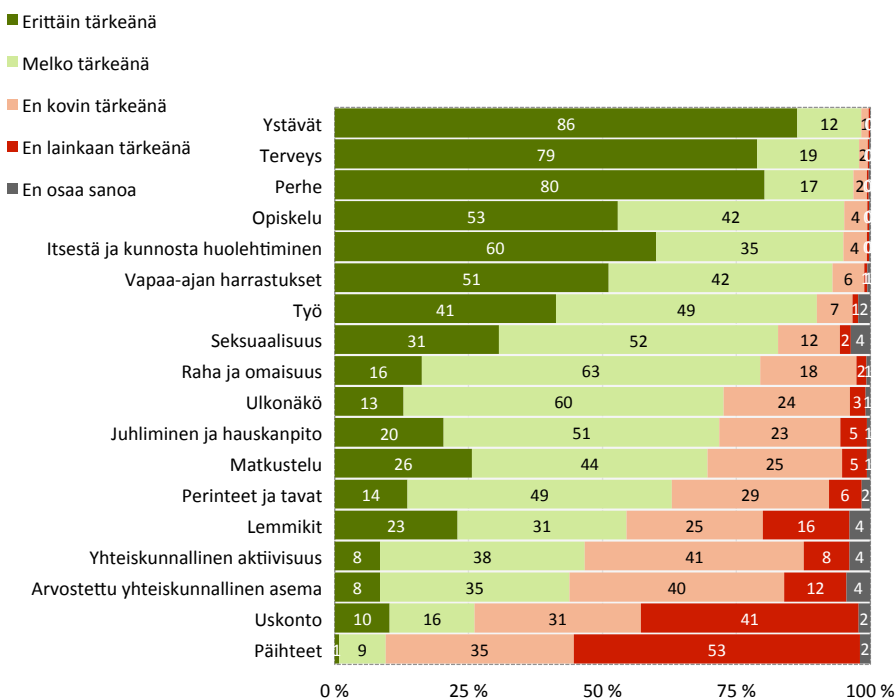
Kuvaaja 7. Maahanmuuton rajoittaminen.

LÄHIPIIRIÄ JA TERVEYTTÄ PIDETÄÄN TÄRKEINÄ

Kysymme myös vastaajilta, mitä asioita he pitivät tärkeinä elämässään. Vastauksista selviää, että lukiolaiset pitävät tärkeimpinä asioina ystäviä, terveyttä ja perhettä. Lisäksi lukiolaiset arvostavat opiskelua sekä itsestään ja kunnostaan huolehtimista. 71 prosenttia näkee juhlimisen ja hauskanpidon tärkeänä. Vähiten tärkeinä asioina pidetään päihteitä ja uskontoa.

Lukiolaisille tärkeät asiat näyttäytyvät kohtalaisen samanlaisina sukupuolesta ja opintomenestyksestä riippumatta. Kuitenkin joitakin eroja vastauksista tulee esille. Naiset pitävät tärkeämpänä mm. matkustelua (79 %) ja ulkonäköä (78 %). Miehistä 58 prosenttia pitää matkustelua tärkeänä ja 65 prosenttia ulkonäköä. Miehillä (49 %) korostuu hieman naisia (40 %) useammin arvostettu yhteiskunnallinen asema.

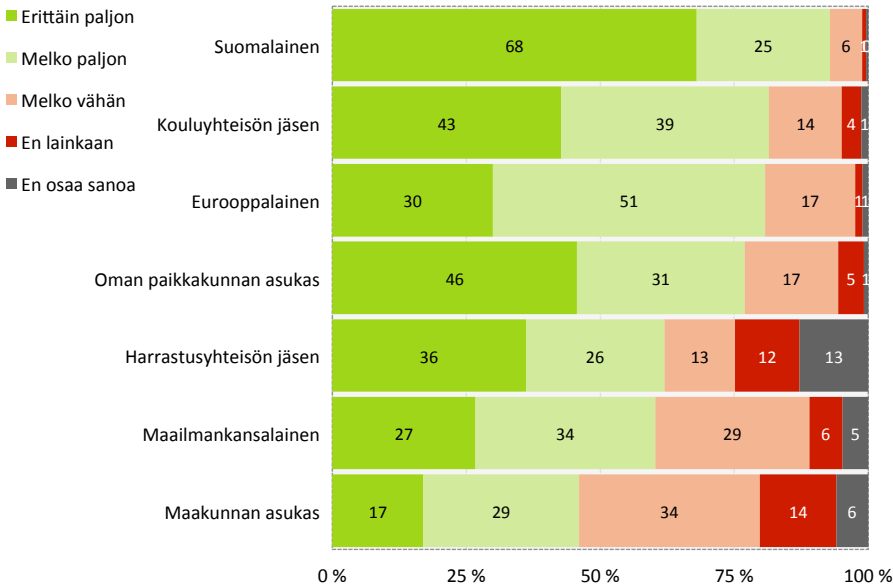
Kuinka tärkeinä pidät seuraavia asioita elämässäsi?

Kuvaaja 8. Lukiolaisille tärkeät asiat.

Selvitimme myös lukiolaisten näkemyksiä siitä, miten he paikallistavat itsensä eri viiteryhyihin. 93 prosenttia vastaajista kokee itsensä suomalaisiksi. Eurooppalaisiksi itsensä tunnistaa 81 prosenttia vastaajista, ja maailmankansalaisiksi 61 prosenttia vastaajista. Oma paikkakunta näyttäytyy myös suhteellisen merkittävänä viiteryhyinä: 77 prosenttia lukiolaisista tunnistaa itsensä oman paikkakuntansa asukkaaksi. Maakunta sitä vastoin jää hieman etäisemmäksi, vain 46 prosenttia vastaajista näkee itsensä maakunnan asukkaana.

Missä määrin koet olevasi?

Kuvaaja 9. Eri viiteryhyihin paikantuminen.

4. Poliitiikka ja yhteis-kunnalliset näkemykset

POLITIIKAN TULISI OLLA YHTEISTEN ASIOIDEN AJAMISTA

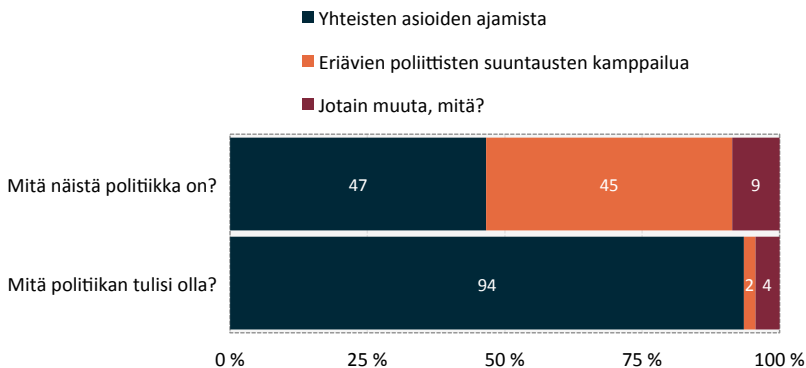
Kysyimme lukiolaisilta avoimena kysymyksenä, mitä heille tulee mieleen sanasta politiikka. Useimmiten mieleen tulee yhteisten asioiden hoitaminen, vaikuttaminen ja päätöksenteko. Usein mainitaan myös poliitikot, eduskunta ja kansanedustajat. Joillekin politiikka-sanasta tulee mieleen vaalit, hallitus ja presidentti. Osa näkee politiikan viittaavan johonkin tylsään.

“Presidentti, kansanedustajat, vaalit. Tärkeistä asioista päättäminen ja niistä huolehtiminen.” (Nainen, 3.-4. vuosikurssi)

**“Tylsää ja uuvuttavaa keskustelua asiasta joka ei kiinnosta”
(Nainen, 2. vuosikurssi)**

**“Kaksisataa apinaa vääntämässä kättä kaikesta, ihan periaatteen vuoksi.”
(Mies, 1. vuosikurssi)**

Kysyimme vastaajilta myös, näkevätkö he politiikan enemmän kamppailuna vai yhteistyönä. Lukiolaisten mielestä politiikka on sekä yhteisten asioiden ajamista että eriävien poliittisten suuntausten kamppailua. 47 prosenttia näkee politiikan yhteisten asioiden ajamisena, 45 prosenttia taas kamppailuna. Jokin muu vaihtoehdon valinneet näkevät, että politiikassa korostuvat molemmat puolet. Myös kompromissien tekeminen ja maan sisäisten ja ulkoisten asioiden hoitaminen tuodaan esille. Jotkut vastaajat näkevät politiikan myös likaisena pelinä. 94 prosenttia lukiolaisista kuitenkin ajattelee, että politiikan tulisi olla ainoastaan yhteisten asioiden ajamista.

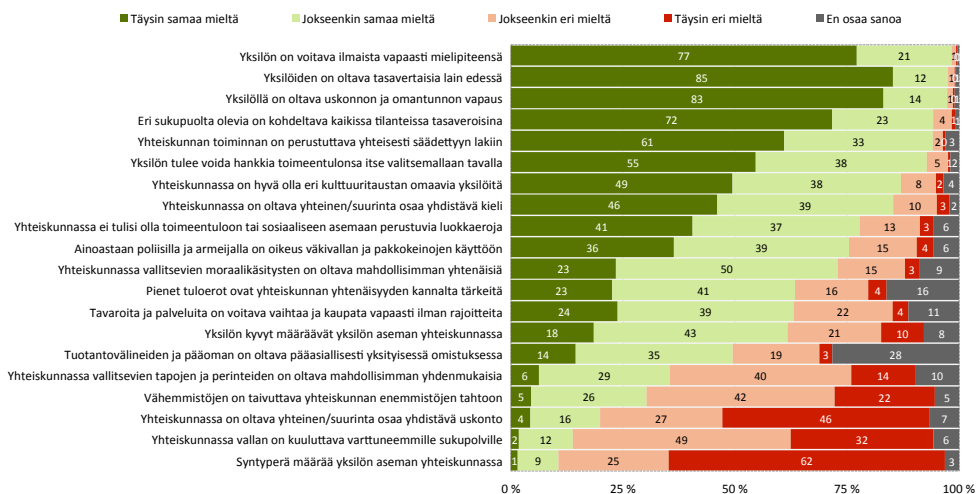

Kuvaaja 10. Näkemys politiikasta

YHDENVERTAISUUS JA MIELIPITEENVAPAUS NÄHDÄÄN TÄRKEINÄ

Lukiolaiset kannattavat tasa-arvoa ja monikulttuurisuutta ja näkevät yksilön kyvyt huomattavasti syntyperää merkittävämpinä tekijöinä yksilön yhteiskunnallisen aseman kannalta. 95 prosenttia vastaajista näkee, että eri sukupuolta olevia on kohdeltava kaikissa tilanteissa tasaveroisina. 87 prosenttia vastaajista on myös samaa mieltä väittämän ”yhteiskunnassa on hyvä olla eri kulttuuritaustan omaavia yksilöitä” kanssa. Sen sijaan vain harva vastaajista (10 %) näkee, että syntyperä määräisi yksilön aseman yhteiskunnassa. Yksilön kykyjen merkitystä moni kuitenkin korostaa; 61 prosenttia ajattelee, että yksilön kyvyt määräävät tämän aseman yhteiskunnassa. Vallan ei haluta keskittyvän ainoastaan varttuneemmille sukupolville, näin ajattelee 81 prosenttia vastaajista.

Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä?

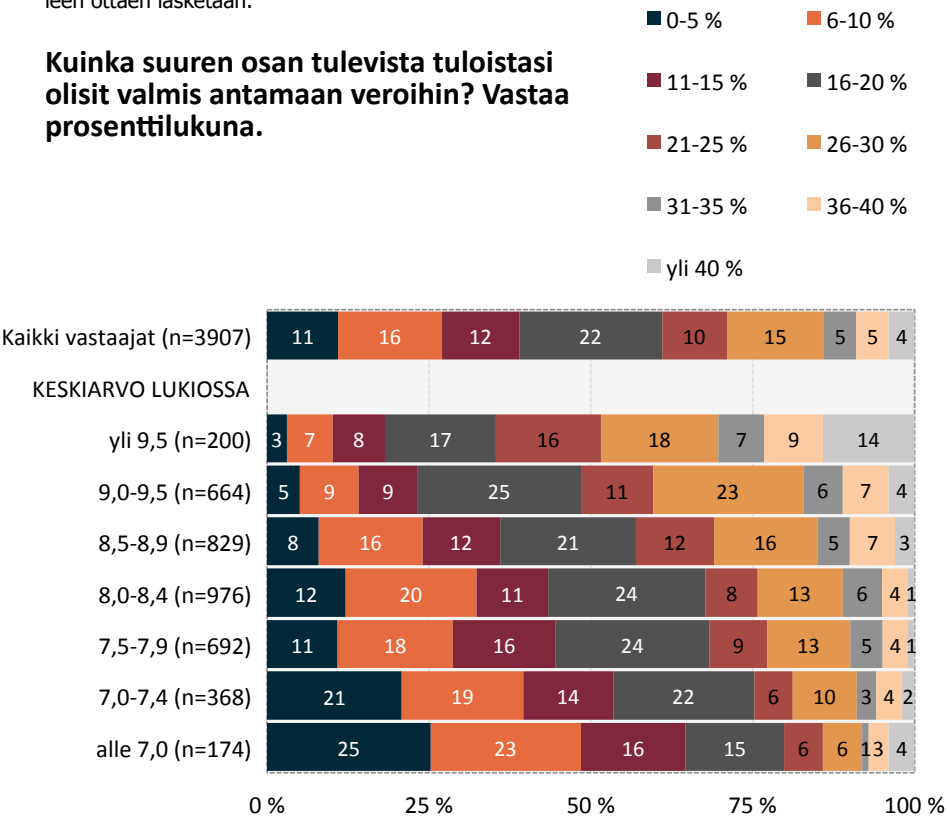

Kuvaaja 11. Lukiolaisten näkemykset poliittisista väittämistä.

Tarkasteltaessa väittämiä tarkemmin suhteessa sukupuoleen ja opintomenestykseen voidaan havaita joitakin eroja vastaajien näkemyksissä. Heikommin opinnoissaan menestyvät näkevät hyvin opinnoissaan menestyviä useammin, että yhteiskunnassa vallitsevien perinteiden ja tapojen on oltava mahdollisimman yhdenmukaisia. Miehet (40 %) ovat useammin samaa mieltä väittämän ”vähemmistöjen on taivuttava yhteiskunnan enemmistöjen tahoon” kanssa kuin naiset (22 %). Miehet (75 %) myös puoltavat tavaroiden ja palveluiden vapaata kauppaamista ilman rajoitteita naisia (54 %) useammin. Miehet ja hyvin opinnoissaan menestyvät ovat selvästi useammin samaa mieltä väittämän ”kyvyt määräävät yksilön aseman yhteiskunnassa” kanssa kuin naiset ja heikommin opinnoissaan menestyvät.

Kysyimme lukiolaisilta myös, kuinka suuren osan tulevista tuloistaan he olisivat valmiita antamaan veroihin. Melkein neljännes antaisi tuloistaan 16–20 prosenttia. Vastauksissa on kuitenkin paljon hajontaa. Reilu neljännes kaikista vastaajista olisi valmis antamaan veroihin vain 10 prosenttia tai alle. Opintomenestys näyttää olevan yhteydessä veronmaksuhalukkuutten: mitä heikommin opinnoissaan menestyy, sitä useammin veroja maksettaisiin vain 10 prosenttia tai alle. Pyysimme vastaajia myös perustelemaan vastauksiaan. Useat näkevät hyvinvointiyhteiskunnan ylläpitämisen tärkeänä, jolloin veroja oltaisiin periaatteessa valmiita maksamaan reilustikin. Toisaalta kuitenkin halutaan, että tehdystä työstä jää myös itselle palkkaa reilusti käteen. Moni vastaajista ei myöskään ole varma, miten veroprosentti tarkalleen ottaen lasketaan.

Kuinka suuren osan tulevista tuloistasi olisit valmis antamaan veroihin? Vastaa prosenttilukuna.

Kuvaaja 12. Lukiolaisten valmius maksaa veroja tulevaisuudessa.

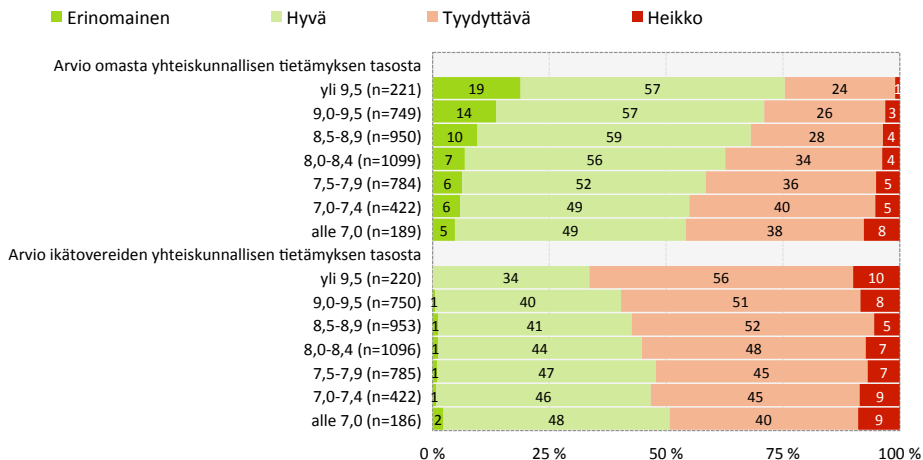
"En itse pystyisi opiskelemaan, syömään päivittäin yms ilman valtion tukea, joka on mahdollista verotulojen avulla. Jos pystyn auttamaan muita maksamalla veroja, teen sen." (Mies, 3.-4. vuosikurssi)

"En halua maksaa liian suurta osaa tuloistani veroihin, sillä olen ansainnut tuloni itse, ja näin ollen minun tulisi saada käyttää ne kuten haluan." (Nainen, 3.-4. vuosikurssi)

LUKIOON KAIVATAAN MONIPUOLISEMPAA YHTEISKUNTA-OPIN OPETUSTA JA KESKUSTELUA

Lukiolaiset arvioivat yhteiskunnallisen tietämyksen tasonsa paremmaksi kuin ikätoveriensa. 64 prosenttia vastaajista arvioi oman tietämyksensä tason joko hyväksi tai erinomaiseksi, kun ikätoverien osalta tietämyksen tason arvioi hyväksi tai erinomaiseksi vain 44 prosenttia. Miehet (75 %) arvioivat tietämyksensä tason paremmaksi kuin naiset (55 %). Oman tietämyksen tason arvio paranee opintomenestyksen mukaan. Ikätovereiden tietämyksen taso arvioidaan omaa tasoa huonommaksi kaikissa keskiarvoluokissa, mutta mitä paremmin opinnoissaan menestyy, sitä suurempi ero oman tietämyksen ja ikätoverien oletetun tietämyksen välille kasvaa.

Oma vs. ikätoverien yhteiskunnallisen tietämyksen taso

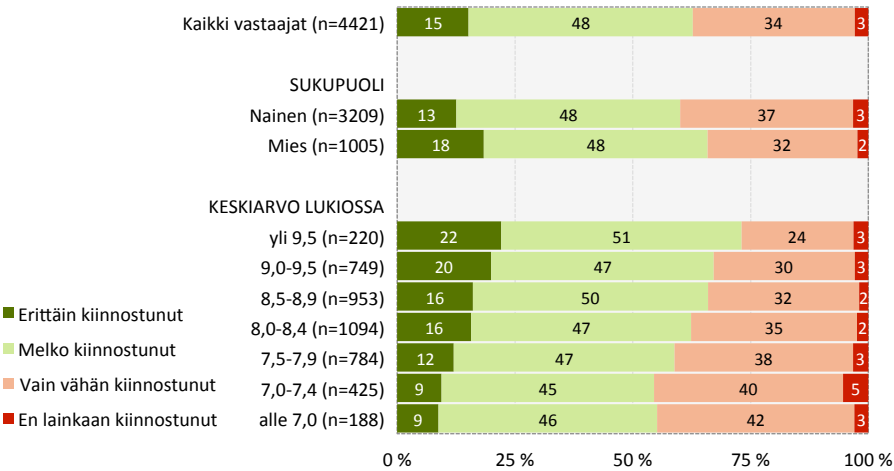
Kuvaaja 13. Oma vs. ikätoverien yhteiskunnallisen tietämyksen taso.

5. Vaikuttaminen yhteiskunnallisiin asioihin

VAIKUTTAMINEN KIINNOSTAA SUURINTA OSAA

Kysyimme myös lukiolaisten kiinnostusta yhteiskunnallisiin asioihin vaikuttamisesta. 63 prosenttia kaikista vastaajista on erittäin tai melko kiinnostuneita vaikuttamaan yhteiskunnallisiin ja muihin yhteisiin asioihin. Reilu kolmannes ei ole erityisen kiinnostuneita. Kiinnostus vaikuttamiseen kasvaa opintomenestyksen parantuessa. Jälleen oma kiinnostus vaikuttamiseen nähdään suurempana kuin ikätoverien: vastaajista vain 43 % arvioi ikätoveriensa olevan erittäin tai melko kiinnostuneita vaikuttamaan yhteiskunnallisiin tai yhteisiin asioihin. Eroja ei juurikaan ole tarkasteltaessa kysymystä eri taustamuuttujien suhteen.

Kuinka kiinnostunut olet yhteiskunnallisiin ja muihin yhteisiin asioihin vaikuttamisesta?

Kuvaaja 15. Kiinnostus vaikuttamiseen.

Seuraavaksi kysyimme avoimella kysymyksellä, onko lukiolaisilla ollut viime aikoina henkilökohtaista tarvetta vaikuttaa johonkin tiettyyn yhteiskunnalliseen asiaan. Useimmiten vaikuttamisen tarve on kohdistunut nuorten hyvinvointiin ja opiskelijoiden asemaan, ihmisten tasa-arvoon, eläinten oikeuksiin sekä seksuaalivähemmistöjen oikeuksiin. Myös ympäristöasioihin ja maahanmuuttajien oikeuksiin on haluttu vaikuttaa, moni kuuluttaa yleisesti suvaitsevaisuuden perään. Lisäksi rikollisuus ja rikollisille jaetut tuomiot herättävät jonkin verran huolta vastaajien keskuudessa.

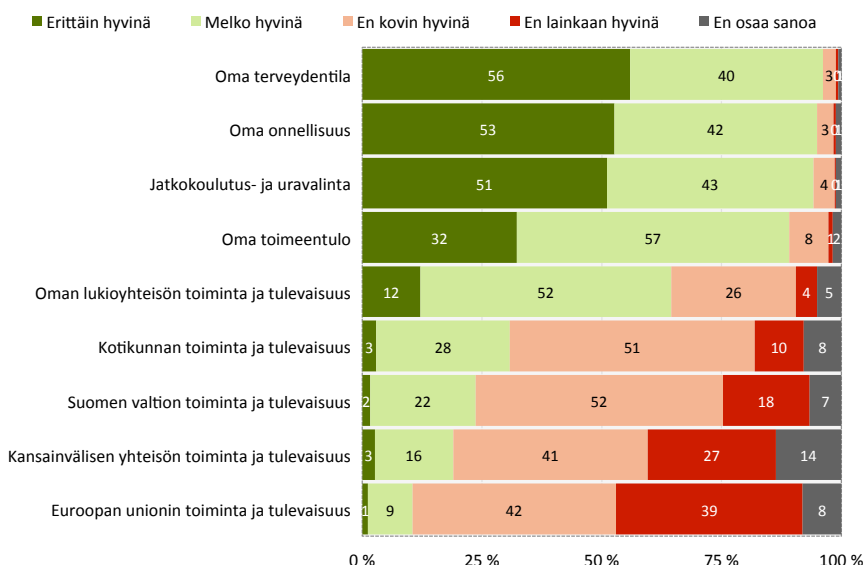

Kuvaaja 16. Mihin asiaan lukiolaiset ovat halunneet vaikuttaa viime aikoina.

Seuraavaksi kysyimme lukiolaisten näkemyksiä heidän omista vaikutusmahdollisuuksistaan. Yleisesti ottaen lukiolaiset ovat kohtalaisen yksimielisiä mahdollisuuksistaan vaikuttaa eri asioihin. Mitä etäämmäksi lukiolaisen omasta elinpiiristä liikutaan, sitä heikommaksi vaikutusmahdollisuudet koetaan. Lähes kaikki vastaajat näkevät, että vaikutusmahdollisuudet omaan terveydentilaan, onnellisuuteen ja jatkokoulutus- ja uravalintoihin ovat varsin hyvät. Omassa lukiossa vaikutusmahdollisuutensa hyväksi kokee 64 prosenttia lukiolaisista. Sen sijaan reilusti yli puolet vastaajista arvioi vaikutusmahdollisuutensa heikoiksi, kun kysytään vaikuttamisesta kunnan, Suomen valtion, Euroopan unionin tai kansainvälisen yhteisön toimintaan tai tulevaisuuteen. Oman toimeentulon ja jatkokoulutus- ja uravalintojen suhteen heikommin opinnoissaan menestyvät arvioivat vaikutusmahdollisuutensa hieman heikommiksi kuin hyvin opinnoissaan menestyvät.

Millaisina pidät vaikutusmahdollisuuksiasi liittyen seuraaviin asioihin?

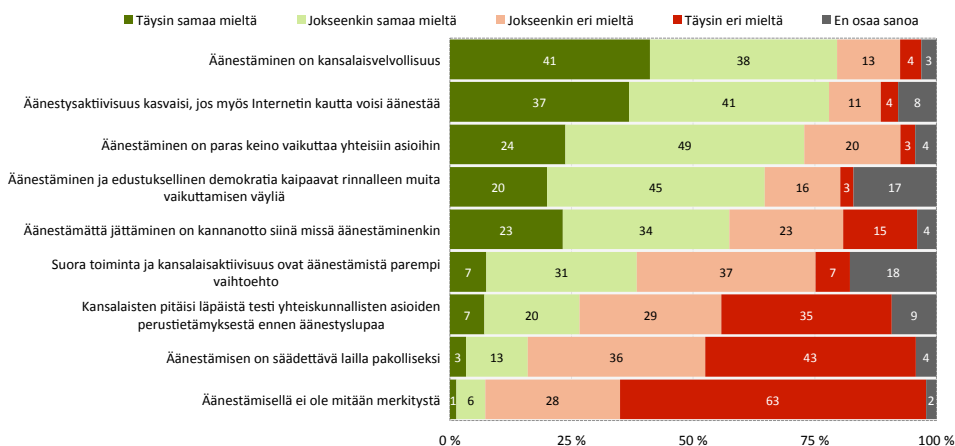

Kuvaaja 17. Lukiolaisten näkemykset omista vaikutusmahdollisuuksistaan.

ÄÄNESTÄMISELLÄ ON MERKITYSTÄ

Kysyttäessä äänestämiseen ja edustukselliseen demokratiaan liittyvistä väittämistä selviää, että vain murto-osa lukiolaisista pitää äänestämistä merkityksettömänä. Jopa 79 prosenttia ajattelee, että äänestäminen on kansalaisvelvollisuus. Yhtä moni ei kuitenkaan haluaisi säätää äänestämistä lailla pakolliseksi, ja 65 prosenttia kaipaava edustuksellisen demokratian rinnalle muita vaikuttamisen väyliä. Lukiolaiset suhtautuvat edistyskeskeisesti äänestämisen käytännön järjestelyihin: 78 prosentin mielestä äänestysaktiivisuus kasvaisi, jos internetin kautta voisi äänestää. Heikommin opinnoissaan menestyvät ajattelevat hieman hyvin menestyviä harvemmin, että äänestäminen on kansalaisvelvollisuus. Alle 7,0 keskiarvon opiskelijoista näin ajattelee 73 prosenttia, kun yli 9,5 keskiarvon opiskelijoista luku on 83 prosenttia. Muita vaikuttamisväyliä äänestämisen ja edustuksellisen demokratian rinnalle kaipaavat erityisesti hyvin opinnoissaan menestyvät.

Mitä mieltä olet seuraavista äänestämiseen ja edustukselliseen demokratiaan liittyvistä väittämistä?

Kuvaaja 18. Äänestäminen ja edustuksellinen demokratia.

Kysimme myös vastaajien mielipidettä siitä, miten nuoria voitaisiin aktivoida äänestämään. Lukiolaiset painottavat keskustelun ja tiedottamisen tärkeyttä. Poliitiikan ja vaalijärjestelmän nähdään jäävän etäiseksi nuorille. Moni näkeekin tärkeänä sen, että nuoria lähestyttäisiin heitä kiinnostavilla aiheilla ja asioista kerrottaisiin selkeämmin. Osa arvelee nuorten omien vaalitenttien ja vaalikampanjoiden voivan toimia aktivoinnin keinona. Monen mielestä nuorille pitäisi myös painottaa äänestämisen tärkeyttä.

Millä keinoilla nuoria voisi aktivoida äänestämään?

"Vaalijärjestelmä jää etäiseksi ja ehdokkaat samoin. Kouluissa pitäisi perehdyttää asiaan paremmin." (Nainen, 3.-4. vuosikurssi)

"Pitäisi olla niitä vaikuttajia, jotka oikeasti haluavat ajaa nuorten asemaa paremmaksi ja nuorten asioita muutenkin." (Nainen, 2. vuosikurssi)

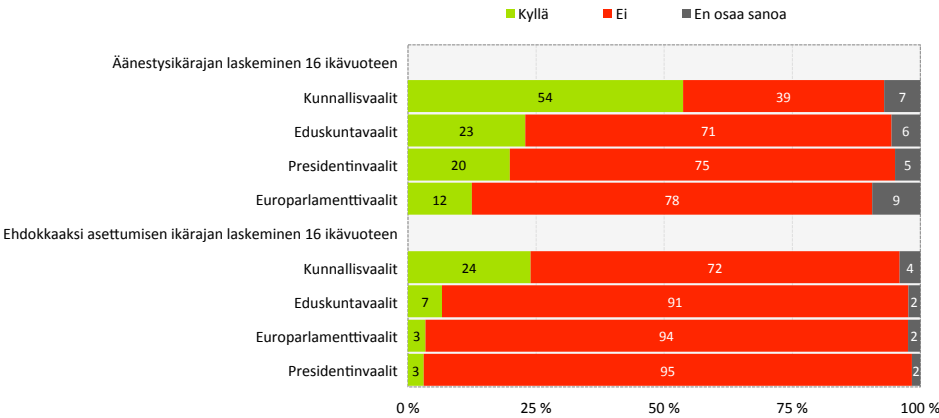
"Nuorten omilla vaalitenteillä sekä kampanjoilla." (Mies, 2. vuosikurssi)

ENEMMISTÖ LASKISI KUNNALLISVAALIEN ÄÄNESTYS- IKÄRAJAA

Selvitimme myös lukiolaisten mielipidettä siitä, pitäisikö vaalien ja vaaliehdokkuuden äänestysikärajaa laskea 16 ikävuoteen. Vastauksista selviää, että 54 prosenttia lukiolaisista laskisi äänestysikää kunnallisvaaleissa. Sen sijaan vain 23 prosenttia näkee, että ikäraja tulisi laskea eduskuntavaaleissa. Presidentinvaalien osalta ikärajan laskemista kannattaa 20 prosenttia ja europarlamenttivaalien osalta vain 12 prosenttia vastaajista. Kiinnostavaa on,

että mitä pidemmälle opinnoissa edetään, sitä harvempi näkee, että ikäraja tulisi laskea missään vaaleissa 16 vuoteen. Esimerkiksi eduskuntavaalien osalta ensimmäisen vuosikursin opiskelijoista ikärajan laskemista kannattaa 31 prosenttia, kun kolmannen ja neljännen vuoden opiskelijoista enää 12 prosenttia.

Ehdokkaaksi asettumisen ikärajan laskeminen herättää lukiolaisissa vähemmän kiinnostusta. Kunnallisvaalien osalta ehdokkaaksi asettumisen ikärajan laskemista 16 ikävuoteen kannattaa noin neljännes. Eduskuntavaalien, presidentinvaalien ja europarlamenttivaalien osalta ikärajan laskemista kannattaa selvästi alle kymmenes vastaajista.

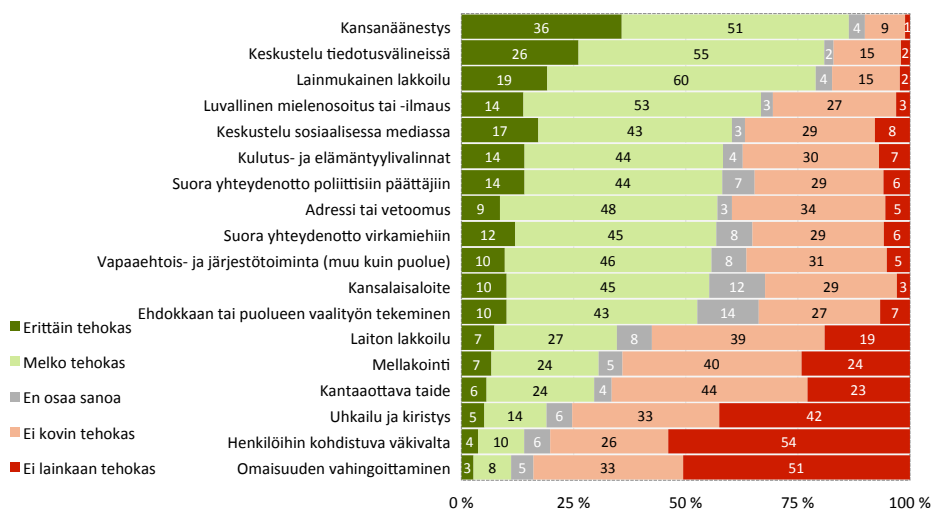
Kuvaaja 19. Äänestysikärajan laskeminen vs. ehdokkaaksi asettumisen ikärajan laskeminen.

KANSANÄÄNESTYSTEN JA JULKISEN KESKUSTELUN TEHOON USKOTAAN

Selvitimme myös lukiolaisten näkemyksiä muiden vaikuttamiskeinojen kuin vaaliäänestämisen tehokkuudesta. Lukiolaiset näkevät kansanäänestyksen (87 %) ja keskustelun tiedotusvälineissä (81 %) tehokkaimmiksi keinoiksi vaikuttaa. 79 prosenttia vastaajista arvioi myös lainmukaisen lakkoilun olevan tehokas vaikuttamiskeino. Reilu puolet vastaajista arvioi, että kulutus- ja elämäntyylivalinnoilla ja adressilla tai vetoomuksella voi vaikuttaa tehokkaasti. Samoin perinteisen vapaaehtois- ja yhdistystoiminnan vaikuttavuuteen luottaa yli puolet.

Laittomien keinojen tehokkuuteen uskoo selvästi vähäisempi osa lukiolaisista: noin kolmannes arvioi mellakoinnin ja noin kymmenes omaisuuden vahingoittamisen ja henkilöihin kohdistuvan väkivallan tehokkaaksi vaikuttamiskeinoksi.

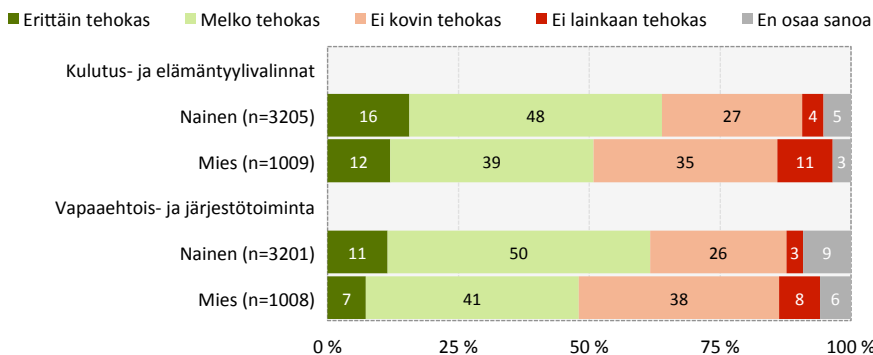
Kuinka tehokkaina vaikuttamiskeinoina koet seuraavat?

Kuvaaja 20. Vaikuttamiskeinojen tehokkuus.

Tarkasteltaessa vaikuttamiskeinoiniin liittyviä väittämiä tarkemmin voidaan havaita, että sukupuoli ja opintomenestysellä on yhteys siihen, miten tehokkaina eri keinot nähdään. Esimerkiksi naiset (64 %) näkevät kulutus ja elämäntyylivalinnat tehokkaampina vaikuttamiskeinoina kuin miehet (51 %). Myös paremmin opinnoissaan menestyvät arvioivat sen tehokkaammaksi vaikuttamiskeinoksi kuin heikommin menestyvät. Yli 9,5 keskiarvon opiskelijoista 67 prosenttia arvioi keinon tehokkaaksi, kun alle 7,0 keskiarvon opiskelijoista luku on 48 prosenttia. Sama pätee vapaaehtois- ja järjestötoimintaan: naiset (61 %) arvioivat sen selvästi tehokkaammaksi kuin miehet (48 %). Samoin 9,5 keskiarvon opiskelijat (67 %) arvioivat vapaaehtois- ja järjestötoiminnan tehokkaammaksi kuin alle 7,0 keskiarvon opiskelijat (48 %).

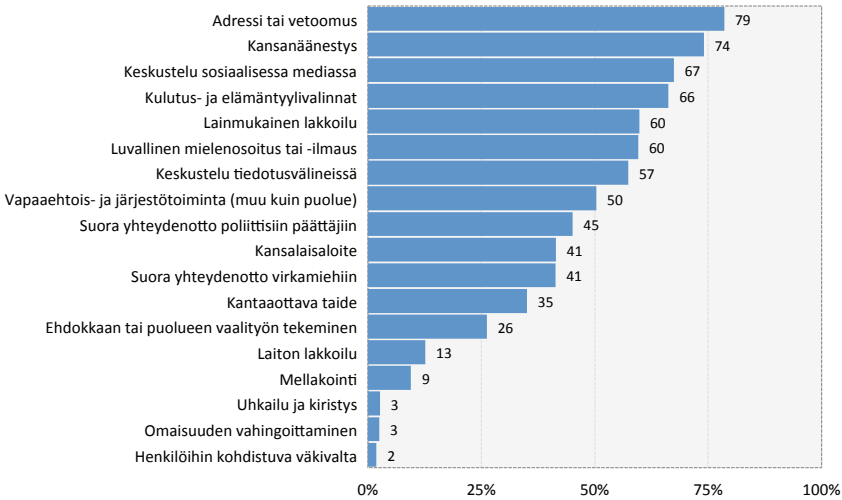
Kuinka tehokkaina vaikuttamiskeinoina koet seuraavat?

Kuvaaja 21. Yksilölliset vaikuttamiskeinot sukupuolittain.

Kysyttäessä lukiolaisilta, mitä vaikuttamiskeinoja he olisivat itse valmiita käyttämään tärkeäksi kokemaansa asiaan, näyttää järjestys hieman toiselta kuin tehokkaiksi arvioitujen keinojen listassa. Suosituimmaksi vaikuttamisen väyläksi nousee kiinnostavasti adressi tai vetoamus, joilla olisi valmis vaikuttamaan 79 prosenttia vastaajista. Myös kansanäänestys (74 %), keskustelu sosiaalisessa mediassa (67 %) ja kulutus ja elämäntyyli valinnat (66 %) nähdään usein keinoina, joilla itse oltaisiin valmiita vaikuttamaan tärkeäksi koettuun asiaan. Sen sijaan laittomia keinoja, kuten henkilöihin kohdistuvaa väkivaltaa ja omaisuuden vahingoittamista, olisi valmis käyttämään vain muutama prosentti. Vain noin kymmenes vastaajista olisi valmis mellakoimaan.

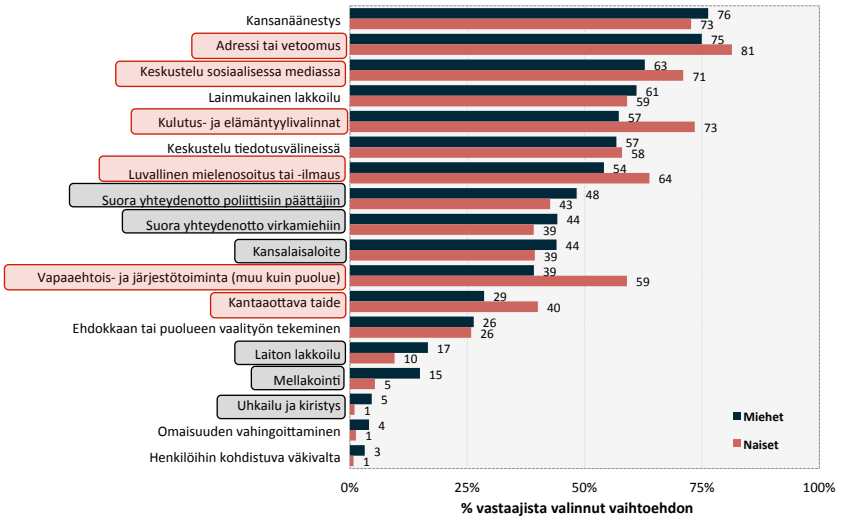
Valitse ne, joilla olisit itse valmis vaikuttamaan tärkeäksi kokemaasi asiaan. Voit valita useampia vaihtoehtoja.

Kuvaaja 22. Keinot, joilla lukiolaiset olisivat itse valmiita vaikuttamaan.

Tarkasteltaessa lukiolaisten valmiutta vaikuttaa tärkeiksi kokemiinsa asioihin erilaisten keinojen avulla, voidaan vastauksissa jälleen havaita selviä eroja sukupuolesta ja opintomenestyksestä riippuen. Valmius vaikuttaa kulutus- ja elämäntyyli valinnoilla kasvaa sitä mukaan, mitä paremmin opiskelija menestyy opinnoissaan; alle 7,0 keskiarvon opiskelijoista 43 prosenttia ilmoittaa valmiutensa vaikuttaa näin, kun yli 9,5 keskiarvon opiskelijoista luku on 82 prosenttia. Myös naiset (73 %) ovat valmiimpia vaikuttamaan kulutus- ja elämäntyyli valinnoilla kuin miehet (57 %). Lisäksi naiset (64 %) ovat miehiä (54 %) useammin valmiita osallistumaan luvalliseen mielenosoitukseen. Yleinen trendi on, että paremmin opinnoissaan menestyvät ovat useammin valmiita käyttämään luvallisia ja laillisia keinoja vaikuttaakseen tärkeiksi kokemiinsa asioihin kuin heikommin opinnoissaan menestyvät. Muun muassa mellakoinnin osalta trendi menee toisinpäin, heikommin menestyneet opiskelijat ovat useammin valmiita vaikuttamaan tärkeäksi kokemaansa asiaan mellakoimalla. Myös miehet (15 %) ovat valmiimpia mellakointiin kuin naiset (5 %).

**Valitse ne, joilla olisit itse valmis vaikuttamaan tärkeäksi koke-
maasi asiaan. Voit valita useampia vaihtoehtoja.**

Kuvaaja 23. Vaikuttamiskeinot sukupuolittain.

Kysyimme myös lukiolaisten mielipiteitä kansalaistottelemattomuudesta. Moni vastaajista näkee, että kansalaistottelemattomuus on sallittua esimerkiksi sellaisissa tilanteissa, joissa rikotaan räikeästi ihmisoikeuksia ja/tai demokraattisia periaatteita vastaan. Myös sellaiset toimet, joilla pyritään herättämään keskustelua esimerkiksi jonkin eettisen ongelman suhteen (kuten eläinten oikeudet) vahingoittamatta ketään ovat joidenkin vastaajien mielestä sallittuja. Toisaalta kohtalaisen moni vastaajista myös vastustaa kansalaistottelemattomuutta. Näissä tapauksissa lailliset keinot nähdään usein parhaina tapoina vaikuttaa.

Onko kansalaistottelemattomuus mielestäsi oikeutettua jossakin tilanteessa? Jos kyllä, niin missä?

"On silloin kun vaihtoehtoisia keinoja ei ole, ja tilanne on sellainen, että se ehdottomasti vaatii muutosta. Esimerkiksi, jos valtion johto alkaisi toimimaan demokratian vastaisesti ja riistäisi kansalta sen oikeuksia." (Nainen, 3.-4. vuosikurssi)

"Kansalaistottelemattomuudessa ei ole mitään vikaa, kunhan kukaan ei vahingoitu. Esimerkiksi sikatilojen kuvaaminen on ihan jees." (Nainen, 3.-4. vuosikurssi)

"Ei mielestäni. Asioita on parempi pyrkiä hoitamaan laillisten ja hyväksyttävien keinojen kautta. Laittomuus vie uskottavuutta ja pohjaa hankkeilta eikä se herätä arvontoa ajatukselle sen enempää kuin sen ajajallekaan." (Nainen, 3.-4. vuosikurssi)

6. Kunnallisvaalit

ISO OSA LUKIOLAISISTA SUUNNITTELEE ÄÄNESTÄVÄNSÄ SYKSYN 2012 KUNNALLISVAALEISSA

Selvitimme lukiolaisten näkemyksiä ja aikomuksia vuoden 2012 kunnallisvaaleja ajatellen. Tavoitteenamme oli kartoittaa erityisesti lukiolaisten äänestysaktiivisuutta ja äänestyspäätökseen vaikuttavia tekijöitä. Kysyimme alkuun lukiolaisten ajatuksia nykyisten kunnanvaltuutettujen 50 vuoden keski-ikästä, mikä herättikin vastaajissa monenlaisia tunteita. Useimmiten lukiolaiset ovat huolissaan, kuinka sen ikäiset ihmiset voivat olla kiinnostuneita nuorille tärkeistä asioista puhumattakaan niiden edistämisestä. Toisaalta kypsässä iässä olevien päättäjien nähdään omaavan paljon kokemusta. Moni vastaajista toivoo kunnanvaltuustoon mahdollisimman monen ikäisiä edustajia, vaikka nuorten vähäinen kiinnostus kunnanvaltuutetun tehtäviin tiedostetaan.

Mitä mieltä olet siitä, että kunnanvaltuutettujen keski-ikä on 50 vuotta?

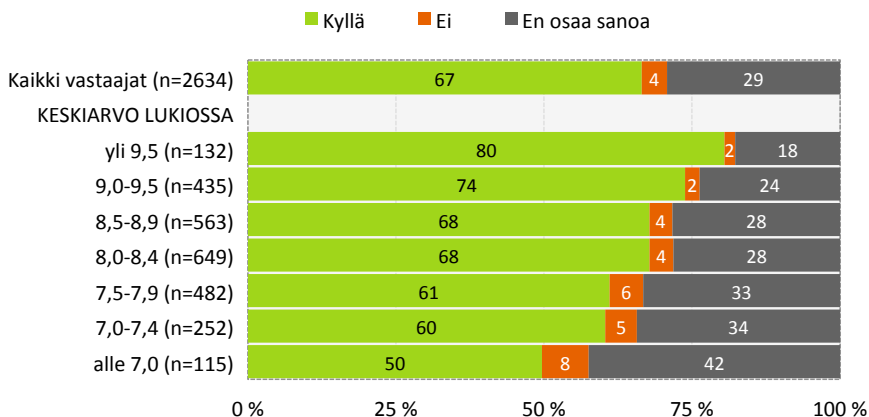
“Nuorien pitäisi aktivoitua politiikassa, jotta nuoret äänestäjät saisivat vaihtoehtoja.” (Mies, 3.-4. vuosikurssi)

“Nuorempia mukaan! Ei pelkästään *nuoria*, vaan tasaisesti kaikenikäisiä.” (Mies, 3.-4. vuosikurssi)

“Aika ikävää. Miten voi olettaakaan, että siellä tiedettäisiin nuorten aikuisten tai nuorten asioista tarpeeksi?” (Nainen, 3.-4. vuosikurssi)

Äänestämisaikaista kysyttäessä kävi ilmi, että 67 prosenttia äänestysikäisistä lukiolaisista ilmoittaa aikovansa äänestää lokakuussa 2012 järjestettävissä kuntavaaleissa. Noin kolmannes vastaajista ei vielä osaa sanoa, tuleeko äänestämään tulevissa kuntavaaleissa. Äänestysaktiivisuus on selvästi yhteydessä opintomenestykseen: yli 9,5 keskiarvon opiskelijoista 80 prosenttia ilmoittaa äänestävänsä kunnallisvaaleissa, kun alle 7,0 keskiarvon opiskelijoista vain puolet aikoo varmasti suunnata äänestämään. Heikommin menestyvien keskuudessa on enemmän epävarmuutta siitä, aiotaanko äänestämään mennä vai ei. Myös sukupuolten välillä eroa on hieman; 64 prosenttia naisista aikoo äänestää syksyn 2012 kunnallisvaaleissa, kun miehistä vaaliurnille aikoo suunnata 69 prosenttia.

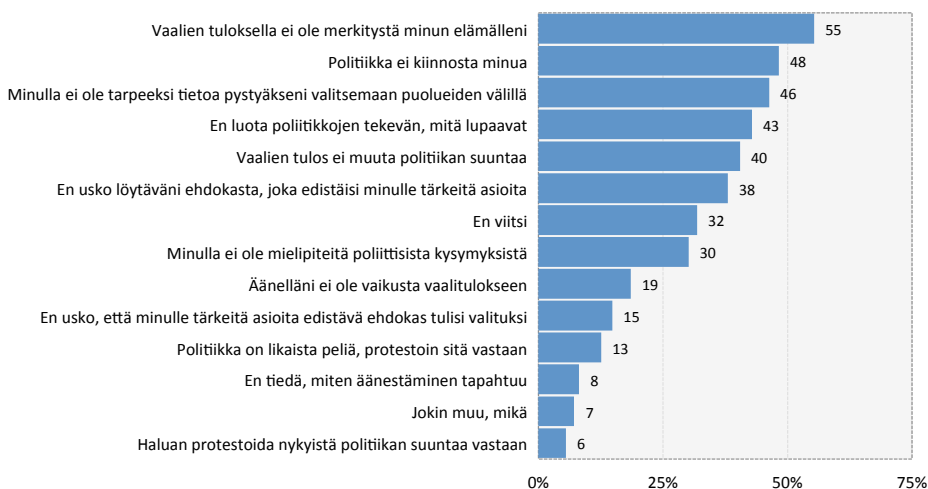
Aiotko äänestää kuntavaaleissa?

Kuvaaja 24. Aikomus äänestää kunnallisvaaleissa 2012.

Kysyimme myös niiltä vastaajilta, jotka ilmoittivat, että eivät aio äänestää syksyn 2012 kuntavaaleissa (4 %) syytä tähän päätökseen. Useimmiten syynä äänestämättä jättämiseen on se, että vaalien tuloksen ei nähdä vaikuttavan omaan elämään, politiikkaa ei nähdä kiinnostavana tai nuorella ei ole tarpeeksi tietoa ehdokaiden ja puolueiden mielipiteistä, jotta pystyisi valitsemaan niiden välillä. 32 prosenttia näistä vastaajista ilmoittaa syyn johtuvan viitseliäisyyden puutteesta.

Miksi et aio äänestää syksyn kunnallisvaaleissa? Voit valita useamman syyn.

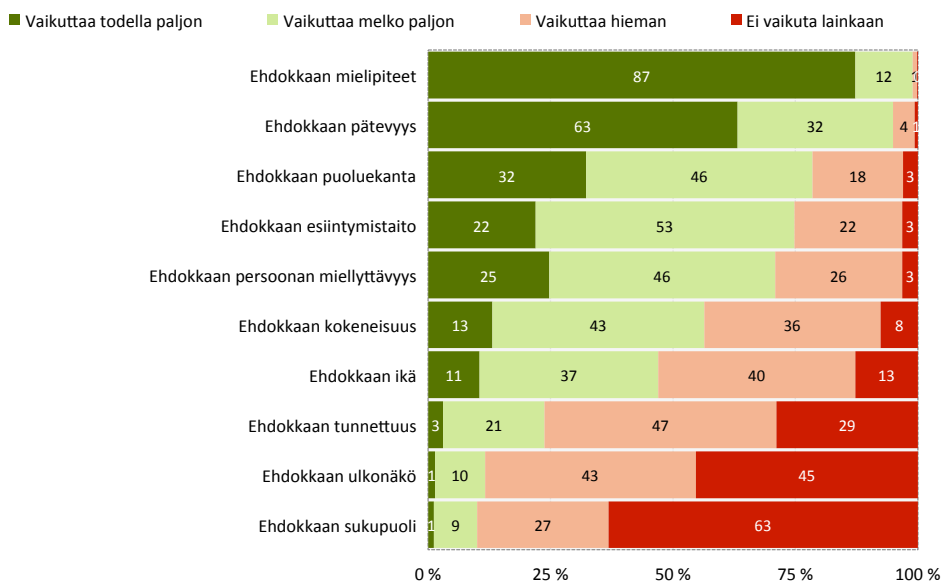
Kuvaaja 25. Äänestämättä jättämisen syyt.

EHDOKAS VALITAAN USEIMMITEN PÄTEVYYDEN JA MIELIPITEIDEN PERUSTEELLA

Kysyimme myös lukiolaisten perusteita äänestyspäätöksen tekemiseksi kuntavaaleissa. Suurin osa vastaajista (67 %) valitsee parhaan henkilön, mutta myös puoluekannalla on merkitystä. 15 prosenttia ilmoittaa valitsevansa parhaan henkilön puoluekannasta riippumatta, ja 18 prosenttia ilmoittaa valitsevansa ensisijaisesti puolueen, jonka jälkeen ehdokas valitaan puolueen sisältä.

Kysyttäessä erilaisista äänestyspäätökseen vaikuttavista tekijöistä selviää, että eniten lukiolaisten päätökseen vaikuttavat ehdokkaan mielipiteet ja ehdokkaan pätevyys. Melkein kaikki vastaajat ilmoittavat ehdokkaan mielipiteiden vaikuttavan päätökseen, 95 prosenttia ilmoittaa myös pätevyyden vaikuttavan äänestyspäätökseen. Samoin puoluekanta ja esiintymistaito painavat paljon lukiolaisten tehdessä äänestyspäätöstä. Sen sijaan vain noin kymmenes vastaajista ilmoittaa ehdokkaan ulkonäön ja sukupuolen vaikuttavan äänestyspäätökseen. Ehdokkaan ikä (53 %) ja ehdokkaan persoonan miellyttävyyden (77 %) vaikuttavat naisten äänestyspäätökseen enemmän kuin miesten. Vastaavat luvut miehillä ovat ehdokkaan iän suhteen 40 prosenttia ja ehdokkaan persoonan miellyttävyyden suhteen 65 prosenttia.

Kuinka paljon nämä seikat vaikuttavat päättäessäsi, ketä äänestät?

Kuvaaja 26. Äänestyspäätökseen vaikuttavat tekijät.

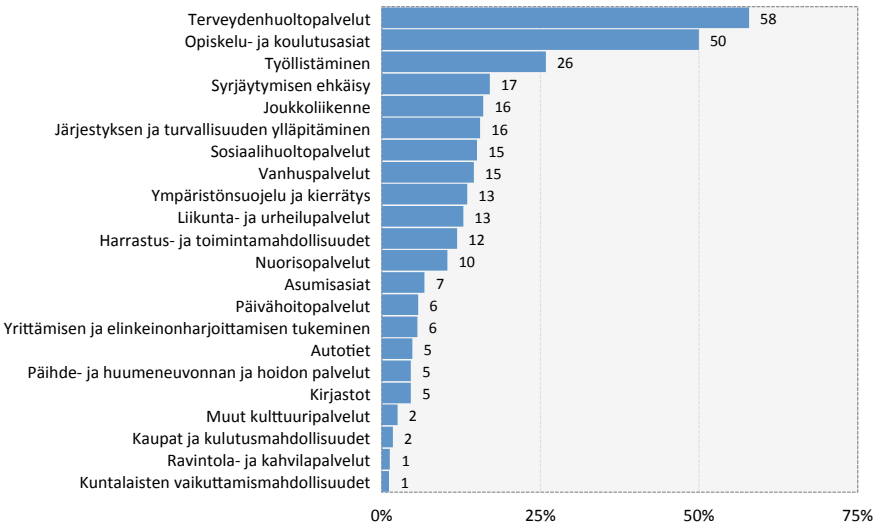
Kysyttäessä tarkemmin, minkä ikäistä ehdokasta vastaajat mieluiten äänestäisivät kunnallisvaaleissa, 34 prosenttia ilmoittaa, että ehdokkaan iällä ei ole heille merkitystä. 30 prosenttia äänestäisi mieluiten 25–29-vuotiaista. Kysyttäessä äänestyspreferenssejä sukupuolen mukaan, 80 prosenttia vastaajista ilmoittaa, että sukupuolella ei ole merkitystä. Tarkasteltaessa kysymystä sukupuolen mukaan nähdään, että naisista 78 prosenttia ilmoittaa, että

sukupuolella ei ole merkitystä. Miehistä näin ilmoittaa 83 prosenttia. 19 prosenttia naisista ilmoittaa äänestävänsä enemmän naista, miehistä 17 prosenttia ilmoittaa äänestävänsä enemmän miestä.

VEROILLA TUETAAN MIELUITEN TERVEYDENHUOLTO- PALVELUITA JA KOULUTUSTA

Seuraavaksi selvitimme, mihin kunnallisiin palveluihin lukiolaiset olisivat valmiita sijoittamaan verorahansa. Vastaajat saivat valita 22 vaihtoehdon joukosta kolme mielestään tärkeintä palvelua. Selvästi useimmiten vastaajat valitsivat kolmen tärkeimmän kunnallisen palvelun joukkoon terveydenhuoltopalvelut (58 %), opiskelu- ja koulutusasiat (50 %) ja työllistämisen (26 %). Syrjäytymisen ehkäisy valitsee kolmen tärkeimmän joukkoon 17 prosenttia lukiolaisista. Harvempi priorisoisi esimerkiksi kulttuuripalveluita, kauppa- ja kulutusmahdollisuuksia tai kirjastoja, vain muutama prosentti valitsee nämä tärkeimpien palveluiden joukkoon.

Mihin seuraaviin kunnallisiin palveluihin pistäisit verorahasi? Valitse kolme tärkeintä.

Kuvaaja 27. Verorahojen käyttö.

Heikommin opinnoissaan menestyvät laittaisivat verorahojaan useammin työllistämiseen ja nuorisopalveluihin kuin hyvin opinnoissaan menestyvät. Esimerkiksi alle 7,0 keskiarvon opiskelijoista 17 prosenttia valitsee nuorisopalvelut kolmen tärkeimmän palvelun joukkoon, kun yli 9,5 keskiarvon opiskelijoista vastaava luku on neljä prosenttia. Hyvin menestyvät taas sijoittavat heikommin menestyviä enemmän verorahojaan opiskelu- ja koulutusasioihin. Hyvin opinnoissaan menestyvät tukisivat verorahoillaan myös hieman useammin terveydenhuoltopalveluita kuin heikommin menestyvät. Samoin naiset (63 %) laittaisivat rahaa useammin terveydenhuoltoon kuin miehet (52 %).

Kysyimme vastaajilta avoimena kysymyksenä, minkä yhden asian he haluaisivat muuttaa kotikunnassaan, jos se olisi heidän päätettävissään. Moni lukiolainen kaipasi parempaa ja halvempaa joukkoliikennettä. Myös monipuoliset harrastusmahdollisuudet nähdään tärkeinä. Terveydenhuoltoa tulisi monen mielestä parantaa ja myös nuorten hyvinvointiin tulisi panostaa enemmän.

“Terveydenhuollon kehittäminen. Esimerkiksi mielenterveyden ongelmia on lähes mahdotonta päästä hoitamaan, ellei suurin piirtein vahingoita itseäsi.” (Nainen, 1. vuosikurssi)

“Nuorille enemmän toimintaa, musiikkia ja urheilua!” (Nainen, 2. vuosikurssi)

"Ilmainen/huomattavasti edullisempi pääkaupunkiseudun sisäinen julkinen liikenne."
(Mies, 3.-4. vuosikurssi)

Kuvaaja 28. Jos voisit muuttaa yhden asian kotikunnassasi, mikä se olisi?

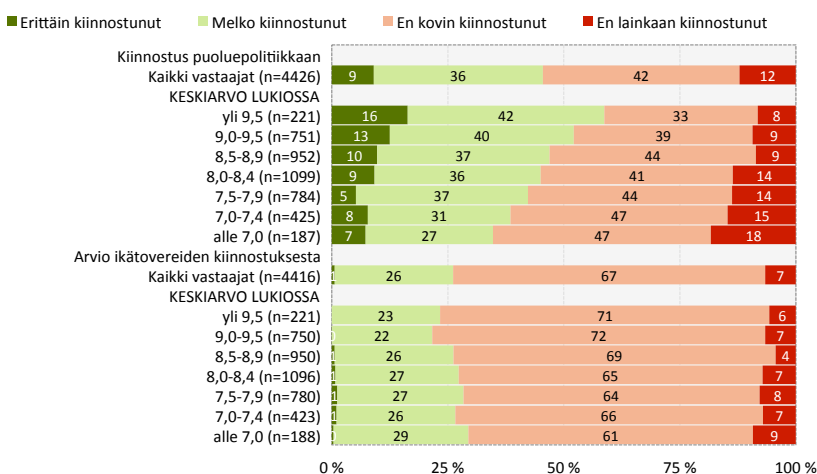
7. Puolueet ja politiikka

PUOLET VOISI KUVITELLA LIITTYVÄNSÄ PUOLUEESEEN

Selvitimme myös lukiolaisten kiinnostusta lähteä mukaan puoluepolitiikkaan sekä heidän näkemyksiään eri puolueista. Kuusi prosenttia kaikista vastaajista ilmoittaa olevansa kiinnostunut kunnallisvaaliehdokkuudesta vuoden 2012 kuntavaaleissa. Myöhempien kunnallisvaalien osalta kiinnostuneiden määrä on hieman suurempi: 13 prosenttia. Miehet ovat ehdokkuudesta hieman kiinnostuneempia kuin naiset, sekä vuoden 2012 että tulevien kunnallisvaalien osalta.

Sen sijaan puoluepolitiikka kiinnostaa huomattavasti useampia: 45 prosenttia vastaajista ilmoittaa olevansa kiinnostunut puoluepolitiikasta. Kiinnostus on yhteydessä opintojen menestykseen: mitä paremmin opiskelijat menestyvät opinnoissaan, sitä useammin ollaan kiinnostuneita puoluepolitiikasta. Jälleen kerran oma kiinnostus arvioidaan suuremmaksi kuin ikätoverien. Kysyttäessä lukiolaisten arviota ikätoverien kiinnostuksesta, vain 27 prosenttia kaikista vastaajista arvioi ikätovereidensa olevan kiinnostuneita puoluepolitiikasta.

Kiinnostus puoluepolitiikkaan vs. arvio ikätoverien kiinnostuksesta

Kuvaaja 29. Kiinnostus puoluepolitiikkaan vs. arvio ikätoverien kiinnostuksesta.

Kysyimme myös nuorten kiinnostusta poliittisten puolueiden jäsenyyteen. Vain pieni osa lukilaisista on mukana poliittisten puolueiden toiminnassa; jäsenenä on kaikista vastaajista neljä prosenttia. Sen sijaan jopa puolet vastaajista ilmoittaa voivansa kuvitella liittyvänsä jonkin poliittisen puolueen jäseneksi. Hyvin opinnoissaan menestyvät ovat heikommin menestyviä hieman kiinnostuneempia puoluejäsenyydestä.

"Ruotsalaisia alistamassa suomalaisia, ei kiitos." (Nainen, 1. vuosikurssi)

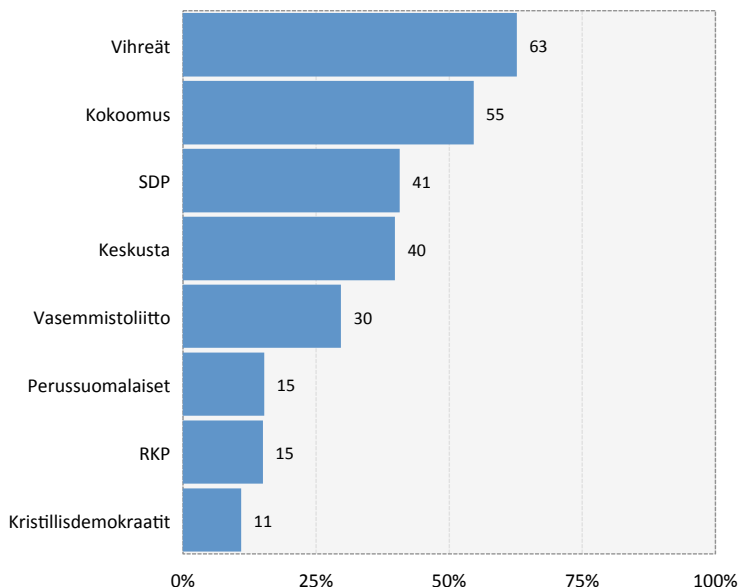
”Reilu vähemmistöpuolue.” (Nainen, 3.-4. vuosikurssi)

"Ehkä Suomen pelastus." (Nainen, 1. vuosikurssi)

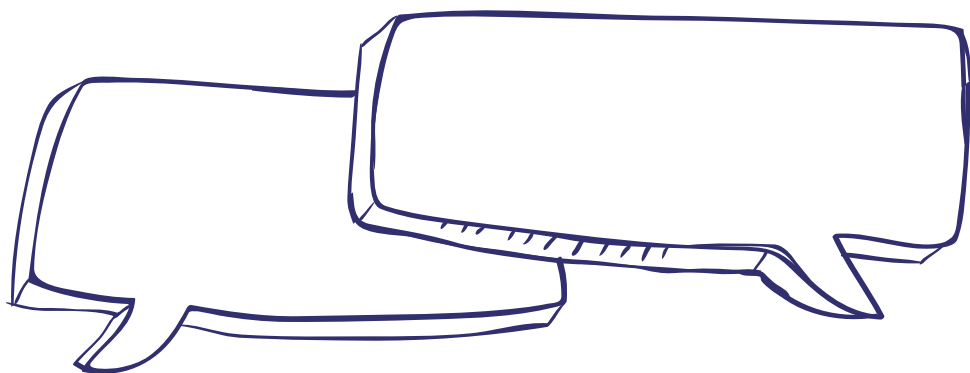
"Eivät saa mitään aikaa, rasistisia." (Nainen, 2. vuosikurssi)

Voisitko äänestää seuraavia puolueita? Voit valita useamman vaihtoehdon.

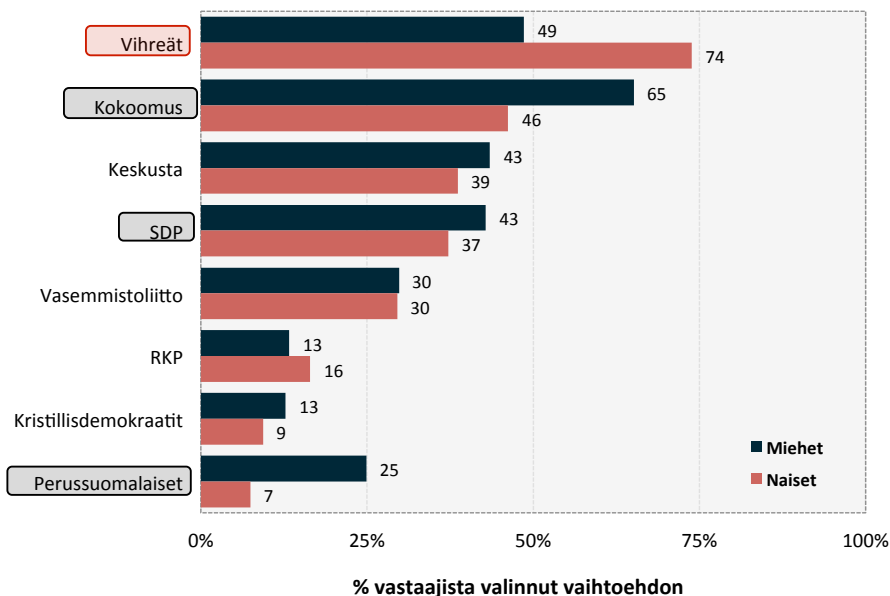

Kuvaaja 38. Puolueiden kannatus.

Tarkasteltaessa tarkemmin lukiolaisten intoa äänestää eri puolueita voidaan havaita, että kokoomus on selvästi suosituampi miesten kuin naisten keskuudessa. Miehistä 65 prosenttia ilmoittaa voivansa äänestää kokoomusta, naisista 46 prosenttia. Hyvin opinnoissaan menestyvät ilmoittavat hieman heikomman opintomenestyksen opiskelijoita useammin voivansa äänestää kokoomusta. Vihreät taas ovat selvästi suosituimpia naisten (74 %) kuin miesten (49 %) keskuudessa. Myös vihreät vetoavat hieman enemmän hyvin opinnoissaan menestyviin opiskelijoihin. Perussuomalaiset taas vetoavat useammin miehiin ja heikommin opinnoissaan menestyviin.

Voisitko äänestää seuraavia puolueita? Voit valita useamman vaihtoehdon.

Kuvaaja 39. Puolueiden kannatus sukupuolittain.

Kysyttäessä erikseen suosikkipuoluetta ja vähiten mieluisaa puoluetta voidaan havaita, että perussuomalaiset nousevat epäsuositujen puolueiden kärkeen: 50 prosenttia vastaajista näkee perussuomalaiset vähiten mieluisana puolueena. Seuraavaksi epäsuosituin puolue on kristillisdemokraatit; 19 prosenttia valitsee sen epämieluisimmaksi puolueeksi. Suosikkeina näyttäytyvät vihreät (31 %) ja kokoomus (26 %).

Kysymme lukiolaisilta myös avoimen kysymyksen muodossa, mihin asioihin puolueiden ja poliitikkojen tulisi heidän mielestään puuttua enemmän. Esille tuodaan samoja asioita kuin edellä: mm. nuorten hyvinvointi, ympäristöasiat, syrjäytyminen, tasa-arvo ja työttömyys.

Kuvaaja 40. Mihin asioihin puolueiden ja poliitikkojen tulisi puuttua enemmän?

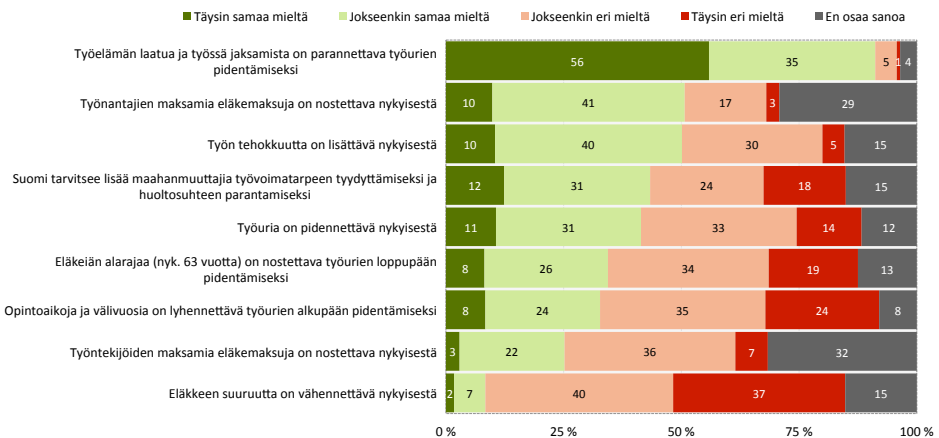
8. Työurien pidentäminen

TYÖELÄMÄN LAADULLA KOHTI PIDEMPİÄ TYÖURIA

Kysimme lukiolaisten näkemyksiä työurien pidentämisestä ja eläkkeelle jäämisestä. Ensi alkuun pyysimme lukiolaisia arvioimaan, minkä ikäisenä he uskovat jäävänsä eläkkeelle. Vastauksissa on paljon hajontaa, kuitenkin kolmannes vastaajista arvelee jäävänsä eläkkeelle 65-vuotiaana. 13 prosenttia lukiolaisista arvelee jäävänsä eläkkeelle vasta yli 70-vuotiaana. Heikommin opinnoissaan menestyvät arvelevat hyvin menestyneitä useammin jäävänsä eläkkeelle alle 65-vuotiaana.

Pyysimme myös lukiolaisia arvioimaan erilaisia työuria ja eläkkeitä koskevia väittämiä. Yli 90 prosenttia lukiolaisista korostaa työelämän laadun ja työssä jaksamisen tärkeyttä työurien pidentämisestä käytävässä keskustelussa. Puolet vastaajista näkee, että työn tehokkuutta on lisättävä nykyisestä. Vajaa kolmannes lukiolaisista näkee, että opintoaikoja ja välivuosia on lyhennettävä työurien alkupään pidentämiseksi. Sen sijaan eläkkeitä ei haluta leikata: melkein 80 prosenttia vastaajista on eri mieltä sen suhteen, että eläkkeen suuruutta pitäisi vähentää nykyisestä. Huomionarvoista on, että useiden väittämien kohdalla ”en osaa sanoa” vastanneiden osuus on varsin iso.

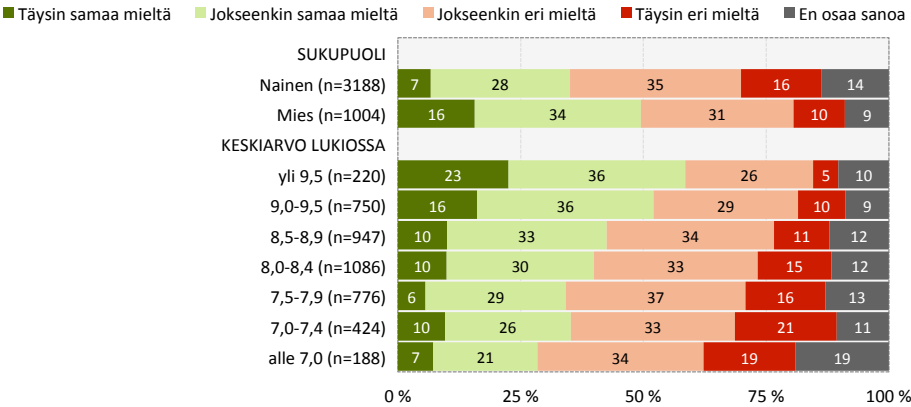
Mitä mieltä olet seuraavista työuria ja eläkkeitä koskevista väittämistä?

Kuvaaja 41. Työuria ja eläkkeitä koskevat väittämät.

Tarkasteltaessa väittämiä tarkemmin suhteessa taustamuuttujiin voidaan havaita selkeitä mielipide-eroja sekä sukupuolittain että opintomenestyksen suhteen. Miehet ja hyvin opinnoissaan menestyvät ajattelevat selvästi muita useammin, että työuria on pidennettävä. Myös eläkeiän alarajan nostamista kannattavat useammin miehet ja hyvin opinnoissaan menestyvät. Hyvin opinnoissaan menestyvät ajattelevat heikommin opinnoissaan menestyviä useammin myös, että Suomi tarvitsee lisää maahanmuuttajia työvoimatarpeen tyydyttämiseksi ja huoltosuhteen parantamiseksi. Yli 9,5 keskiarvon opiskelijoista näin ajattelee 61 prosenttia, alle 7,0 keskiarvon opiskelijoista vain 28 prosenttia.

Työuria on pidennettävä nykyisestä

Kuvaaja 42. Työurien pidentäminen.

Pyysimme lukiolaisia myös välttämään terveisiä eläkejärjestelmästä päättävälle vanhemmille sukupolville. Terveisissä korostuu toive, että eläkeikärajaa ei tulisi nostaa. Toisaalta moni on myös huolissaan siitä, riittävätkö eläkkeet tulevaisuudessa enää heille itselleen. Nuorien ajaminen opintoputkeen nähdään myös monesti kyseenalaisena, väärät päätökset pelottavat. Moni peräänkuuluttaa työhyvinvointiin panostamista keinona työurien pidentämiseen. Myös nuorten ja työttömien työllistämistä pidetään tärkeänä.

Millaisen viestin välittäisit eläkejärjestelmästä päättävälle vanhemmille sukupolville?

”Jos valtiomalli halutaan säilyttää, on uhrauduttava tekemään töitä pidempään. Vaihtoehtoja ei juuri ole.” (Mies, 3.-4. vuosikurssi)

”Miettikää omalla kohdallanne mitä haluaisitte ja kokisitte reiluksi ja järkeväksi ja tarjotkaa sama meillekin.” (Nainen, 3.-4. vuosikurssi)

”On järjetöntä sysätä nuoria töihin ennen kuin he ovat siihen valmiita. Huomio tulisi kiinnittää työssä jaksamiseen ja sairaseläkkeelle joutuvien auttamiseen. Sairaseläkkeellä on aivan liikaa nuoria, masentuneita ihmisiä.” (Nainen, 3.-4. vuosikurssi)

9. Nuorten syrjäytyminen

KOULU- JA OPISKELUTERVEYDENHUOLTO EHKÄISEMÄÄN SYRJÄYTYMISTÄ

Kysymme lukiolaisilta avoimella kysymyksellä heidän näkemyksiään siitä, mistä nuorten syrjäytyminen voisi johtua. Moni vastaajista arvelee syrjäytymisen voivan johtua kiusaamisesta. Samoin nuoriin kohdistuvien paineiden sekä mielenterveysongelmien ja yleisen välinpitämättömyyden arvioidaan pahimmillaan voivan johtaa syrjäytymiseen. Ystävät, sosiaaliset taidot ja opiskelu- tai työpaikka nähdään myös tärkeinä tekijöinä nuorten hyvinvoinnin ja yhteiskunnassa kiinni pysymisen kannalta. Vanhempien ja koko yhteiskunnan nähdään osaltaan vaikuttavan nuorten syrjäytymiseen. Toisaalta myös nuoren omaa vastuuta ja aktiivisuutta korostetaan.

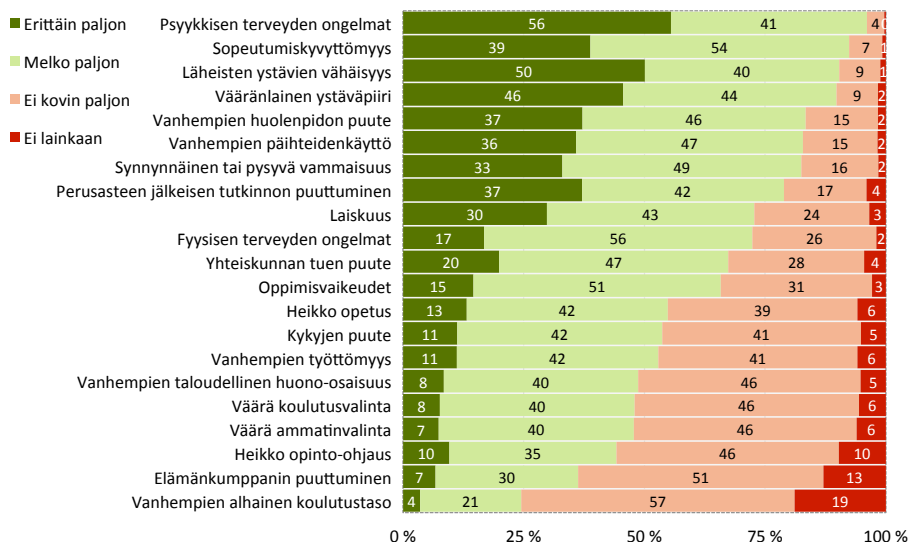
“Ehkä välinpitämättömyyden lisääntymisestä, yksilön tarpeita huomioimattomasta ja menestyskeskeisestä ilmapiiristä...” (Nainen, 1. vuosikurssi)

“Menestymisen paineista ja itsensä väheksymisestä. Osin laiskuudesta ja yhteiskunnan puuttumattomuudesta asiaan.” (Nainen, 3.-4. vuosikurssi)

**“kiusaaminen, eriarvoisuus, päihteet. joukossa tyhmyys tiivistyy”
(Nainen, 3.-4. vuosikurssi)**

Pyysimme lukiolaisia myös arvioimaan erilaisten väittämien avulla, miten paljon eri tekijät altistavat nuoren syrjäytymiselle. Eniten altistavia tekijöitä lukiolaisten mielestä ovat psyykkisen terveyden ongelmat, sopeutumiskyvyttömyys, läheisten ystävien puute ja vääränlainen ystäväpiiri. 73 prosenttia vastaajista arvelee laiskuuden ja melkein puolet vastaajista näkee myös väärän koulutus- tai ammatinvalinnan altistavan syrjäytymiselle. Vanhempien koulutustason arvellaan sen sijaan altistavan syrjäytymiselle harvemmin.

Missä määrin seuraavat altistavat nuoren syrjäytymiselle?

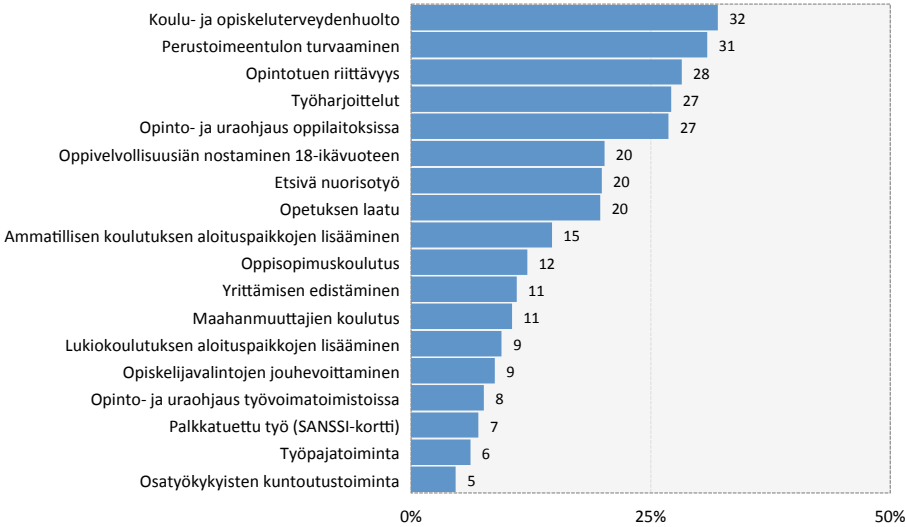

Kuvaaja 43. Nuorten syrjäytymiselle altistavat tekijät.

Nuoret ovat suhteellisen yksimielisiä syrjäytymistä aiheuttavista tekijöistä sukupuolesta tai opintomenestyksestä riippumatta. Muutamien väittämien kohdalla eroja kuitenkin on löydetävissä. Heikommin opinnoissaan menestyvät näkevät hyvin menestyneitä useammin, että elämänkumppanin puuttuminen altistaa nuorten syrjäytymiselle. Alle 7,0 keskiarvon opiskelijoista näin ajattelee 46 prosenttia, kun yli 9,5 keskiarvon opiskelijoista vain 26 prosenttia. Myös miehet (40 %) ajattelevat näin hieman naisia (33 %) useammin. Hyvin opinnoissaan menestyvät taas korostavat opintojen tärkeyttä: he näkevät selvästi heikommin menestyviä opiskelijoita useammin, että perusasteen jälkeisen tutkinnon puuttuminen voi altistaa syrjäytymiselle. Yli 9,5 keskiarvon opiskelijoista näin ajattelee 88 prosenttia, alle 7,0 keskiarvon opiskelijoista 70 prosenttia. Sukupuolen mukaan tarkasteltuna nähdään, että naiset korostavat miehiä useammin koulun roolia. Naisista 59 prosenttia näkee heikon opetuksen ja 49 prosenttia heikon opinto-ohjauksen altistavan syrjäytymiselle. Miehillä vastaavat luvut ovat 49 prosenttia (heikko opetus) ja 37 prosenttia (heikko opinto-ohjaus).

Kysymme myös lukiolaisten mielipidettä siitä, mihin toimiin pitäisi panostaa nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Vastaajat saivat valita annetuista vaihtoehdoista kolme mielestään tärkeintä. Tärkeimpinä toimenpiteinä lukiolaiset pitävät koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon panostamista, perustoimeentulon turvaamista, opintotuen riittävyttä, työharjoitteluihin panostamista ja opinto- ja uraohjaukseen panostamista oppilaitoksissa. Viidennes panostaisi etsivään nuorisotyöhön. Sen sijaan harvempi priorisoisi esimerkiksi työpajatoimintaan tai osatyökykyisten kuntoutustoimintaan. Heikommin menestyvät panostaisivat opintotuen riittävyteen ja työharjoitteluihin hieman useammin kuin hyvin opinnoissaan menestyvät. Hyvin menestyvät taas panostaisivat hieman useammin opinto- ja uraohjaukseen oppilaitoksissa.

Mihin seuraavista tulisi mielestäsi panostaa nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi? Valitse kolme tärkeintä.

Kuvaaja 44. Eri tekijöihin panostaminen syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

10. Yhteenveto

Tämän tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että vallitsevista ennakkoluuloista poiketen lukiolaisten selvä enemmistö on kiinnostunut ajankohtaisista ja yhteiskunnallisista asioista. He myös kantavat huolta niin lähiympäristöstä kuin koko maailmasta. Lukiolaiset haluavat olla tekemässä tulevaisuutta useilla eri areenoilla ja useilla eri tavoilla.

Lukiolaisten arvomaailman keskeinen tekijä on tasa-arvo, joka näkyy haluna kohdella ja kunnioittaa yksilöitä yhdenvertaisesti sukupuolesta, varallisuudesta, etnisestä taustasta tai seksuaalisesta suuntauksesta riippumatta. Myös luonnon tilasta ja kehittyvistä maista huolehtimista pidetään tärkeänä. Yhteiskuntaa ylläpitäviksi keskeisiksi tekijöiksi lukiolaiset näkevät yhteisesti määritellyt ja tasapuolisesti kaikkia sitovat lait, kulttuuritaustojen moninaisuuden sekä yksilön oikeuden mielipiteensä ilmaisemiseen sekä oman elinkeinonsa harjoittamiseen. Terveys ja lähimmäiset ovat lukiolaisnuorten oman elämän merkittävimpiä tekijöitä. Työura-keskusteluun lukiolaiset suhtautuvat jokseenkin epäileväisesti peräntuuttuaan sukupolvien välistä solidaarisuutta.

Lukiolaiset ovat myös asennoituneet vaikuttamaan yhteisiin asioihin niin perinteisiin kuin vaihtoehtoisia väyliä hyödyntäen. Maailman ja valtion asiat näyttäytyvät globaaleista tietoverkoista uutisensa hamuaville lukiolaisille jopa kiinnostavampina kuin oma kunta. Tiettyä epäluuloa, tai kenties realismia, lukiolaisten asenteesta on kuitenkin luettavissa, sillä he näkevät vaikutusmahdollisuutensa globaalilla ja valtiollisella tasolla varsin pieniksi.

Lukiolaiset haluavat kuitenkin olla tekemässä myös kuntaa koskevia ratkaisuja: melkein 70 prosenttia äänestysikäisistä vastaajista suunnittelee äänestävänsä syksyn 2012 kunnallisvaaleissa; 16-vuotiaille kunnallisvaaliäänioikeuden soisi yli puolet lukiolaisista. Huolestuttavaa kuitenkin on, että lukiolaisista vain kolmannes kokee kuntatason vaikutusmahdollisuutensa hyviksi. Tahdon ja tulosten välillä on edelleen liian suuri epäsuhde, mikä nuoria osallistaessa tulisi ottaa vakavasti. Lukiolaisille tärkeimpiä tekijöitä tulevaisuuden kunnassa ovat terveydenhuolto ja koulutus, joihin ollaan myös valmiita sijoittamaan eniten verovaroja. Tämä ei ole yllättävää, sillä lukiolaiset näkevät näiden olevan myös parhaita keinoja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseen.

Edustuksellisella demokratialla ja äänestämällä lukiolaiset uskovat edelleen olevan merkitystä, joskin niiden rinnalle kaivataan myös muita vaihtoehtoja. Muiden vaikuttamistapojen kärkeen nousevat suorat kansanäänestykset, adressit ja vetoomukset, perinteisessä ja sosiaalisessa mediassa tapahtuva keskustelu sekä elämäntyyli- ja kulutusvalinnat. Väkivaltaan ja muihin laittomuuksiin ei juuri haluta turvautua. Kansalaistottelemattomuus nähdään viimeisenä oljenkortena ilmeisten epäkohtien korjaamiseksi.

Suhteellisen pieni osa lukiolaisista on mukana perinteisessä yhdistystoiminnassa pois lukien opiskelija- ja urheilujärjestöt. Toisaalta hyvin moni olisi valmis liittymään järjestötoimintaan. Esimerkiksi hyväntekeväisyys- tai ihmisoikeusjärjestöön ilmoittaa voivansa liittyä yli puolet vastaajista. Poliittisten puolueiden jäsenyyttä taas voisi harkita jopa puolet lukiolaisista. Lukiolaisten vastaukset antavat ymmärtää, että yhdessä tekemiselle löytyy vastaisuudessakin tilausta muodossa tai toisessa.

Vaikuttamishalusta huolimatta lukiolaisten arvot ja asenteet eivät aina käänny toiminnan tasolle. Yksi keskeinen syy siihen voi olla, että lukiolaiset eivät välttämättä tiedosta kaikkia tarjolla olevia vaikuttamisreittejä tai kokevat ne tehottomiksi. Tässä kohtaa koulutuksella on erittäin tärkeä rooli nuorten aktivoimisessa. Teorian tasolla lukiolaiset kokevat

olevansa melko hyvin perehdytettyjä, mutta kaipaavat selkeästi esimerkkejä käytännöstä, joilla ylittää kuilu teorian ja ajankohtaisten yhteiskunnallisten ilmiöiden välillä. Lukiolaiset esittävätkin lukion yhteiskuntaopin opetuksen sitomista nykyistä tiiviimmin ympäröivään yhteiskuntaan ja siellä operoiviin toimijoihin.

Lukiolaisten keskuudessa kiinnostus ja vaikuttamishalu ovat usein myös sidoksissa opintomenetykseen ja jossain määrin myös sukupuoleen. Hyvin opinnoissaan menestyvät ovat heikosti menestyviä useammin sekä kiinnostuneita yhteiskunnallisista asioista että halukkaita vaikuttamaan niihin. Miehet ovat taas vastausten perusteella naisia astetta kiinnostuneempia ja aktiivisempia osallistujia. Nämäkin erot voivat olla sidoksissa tapaan, jolla kouluissa käsitellään yhteiskunnallisia asioita ja vaikuttamista. Jos yhteiskunnallista opetusta saataisiin lukiolaisten omien ehdotusten mukaisesti monipuolisemmaksi ja käytännönläheisemmäksi erilaisten kampanjoiden, vierailuiden ja keskusteluiden avulla, heikomminkin menestyvät opiskelijat voisivat innostua yhteisistä asioista nykyistä enemmän.

Suomen Lukiolaisten Liitto ry
Ratavartijankatu 2 B
00520 Helsinki
www.lukio.fi